

ATP Koncernen

Samfundsansvar 2016

atp=

Indhold

4	Indledning
4	Forretningsmodel
4	Samfundsansvar i ATP Koncernen
4	Social ansvarlighed i investeringer
6	Ansvar, retningslinjer og politikker
6	Koordination af arbejdet med social ansvarlighed i ATP
6	ATP's retningslinjer for social ansvarlighed i investeringer
6	ATP's politik for aktivt ejerskab
7	ATP og de ti Global Compact-principper
7	ATP og de seks principper for ansvarlige investeringer
8	Screening og eksklusioner
8	Opbygningen af ATP's screens
8	Processer
9	Brud på ATP's retningslinjer: Måltrettet dialog eller eksklusion
11	Aktivt ejerskab – kontinuerlig dialog og afstemninger
11	Kontinuerlig dialog
11	Dialog gennem generalforsamlinger
13	Bestyrelsesvalg
13	Aflønningspolitik
14	Aktionærforslag
18	ESG i alternative investeringer
19	ESG og ejendomsinvesteringer
20	ESG og infrastrukturinvesteringer
22	Dialog, vidensopbygning, og vidensdeling
22	Vidensdeling og samarbejde med investorer
24	Vidensdeling og samarbejde i andre organisationer
24	Dialog med eksperter og andre interessenter om ESG
26	Om ATP Koncernen
28	Appendix 1: Global Compact-henvisninger
29	Appendix 2: Eksklusionsliste
31	Appendix 3: ATP's bestyrelses politik for aktivt ejerskab
34	Appendix 4: ATP's retningslinjer for social ansvarlighed i forbindelse med investeringer
37	ATP's redegørelse for status for opfyldelse af opstillede måltal for det underrepræsenterede køn

Indledning

Forretningsmodel

ATP er en selvejende institution, der er oprettet ved lov og bestyres af arbejdsmarkedets parter.

ATP Livslang Pension er en obligatorisk pensionsordning med flere end 5 mio. medlemmer. Der udbetales ATP Livslang Pension til næsten alle pensionister, og ydelsen er garanteret og livsvarig. For halvdelen af alle folkepensionister er ATP Livslang Pension den eneste pensionsindtægt ud over folkepensionen.

Med en formue på 759 mia. kroner er ATP en af Europas største pensionselskaber. Formuen investeres i blandt andet obligationer, aktier, ejendomme og infrastruktur i ind- og udland, med henblik på at skabe gode stabile pensioner og samtidig sikre lave omkostninger.

ATP administrerer centrale velfærdsydelser og ordninger på vegne af staten, kommunerne og arbejdsmarkedets parter. ATP er Nordens største administrationshus og står for udbetalingen af to ud af tre velfærds-kroner i Danmark.

ATP Koncernen er en stor arbejdsplads. I 2016 var der 2.445 fuldtidsansatte (gns.) i hele koncernen hvoraf 2.264 var ansat i Danmark primært fordelt på lokationer i Vordingborg, Holstebro, Haderslev, Allerød, Frederikshavn, Storkøbenhavn og hovedsædet i Hillerød.

Samfundsansvar i ATP Koncernen

I alle dele af koncernen sætter ATP aftryk på samfundet omkring sig. På side 26 og 27 rapporterer vi om medarbejdertrivsel i ATP Koncernen samt vandforbrug og CO₂-udledninger fra ATP's egne kontorer. Fordi ATP vurderer, at investeringerne udgør den største del af det samlede aftryk på samfundet, fokuserer denne rapport på samfundsansvar i investeringer. Denne rapport udgør ATP's lovpligtige redegørelse for samfundsansvar.

ATP støtter fortsat FN's Global Compact-principper. Denne rapport udgør ATP's fremskridtsrapport til Global Compact og beskriver derfor ATP's fremskridt med at indarbejde principperne i processer og arbejdsgange. På side 28 kan man få et overblik over, hvor i rapporten de ti principper behandles.

På side 37 findes ATP's lovpligtige redegørelse for status for opfyldelse af opstillede måltal for det underrepræsenterede køn.

Social ansvarlighed i investeringer

ATP har et ansvar for at investere medlemmernes pensionsmidler fornuftigt og med et højt, risikojusteret afkast, sådan at de fem millioner medlemmer sikres gode stabile pensioner og økonomisk grundtryghed. Det er et ansvar, som ATP tager meget alvorligt.

Geografisk placering af ATP's kontorer

For at beskytte og forøge det risikojusterede afkast til gavn for medlemmerne har ATP's bestyrelse vedtaget *retningslinjer for social ansvarlighed i investeringer og politik for aktivt ejerskab*. Retningslinjerne udgør fundamentet for den måde, ATP udøver forretningsdrevet samfundsansvar i sine investeringsbeslutninger.

Som pensionskasse med langsigtede forpligtelser, er det væsentligt at tænke og agere langsigtet. I det perspektiv er det ATP's opfattelse, at hensyn til afkast og hensyn til social ansvarlighed – især i et længere tidsperspektiv – oftest vil trække i samme retning. For optræder en virksomhed ikke ansvarligt, kan det påvirke dens værdi negativt. Omvendt kan udøvelse af samfundsansvar begrænse risici og skabe forretningsmæssige muligheder, som kan bidrage til at forøge værdien af ATP's ejerandel af virksomheden.

En af de måder, ATP sætter aftryk på samfundet er gennem ejerskab af aktier. Selskaber, som ATP ejer aktier i, påvirker – gennem deres operationer – samfundet omkring sig. Eksempelvis gennem miljøpåvirkninger, forhold for medarbejdere eller andet. Dette ansvar er ATP sig bevidst, og derfor screenes de selskaber, ATP ejer aktier i for overtrædelser af ATP's retningslinjer.

De fem millioner ATP-medlemmer, danske og internationale ngo'er og andre interesser har – ofte divergerende – forventninger til, hvordan ATP skal udøve sit samfundsansvar. ATP's bestyrelse har valgt, at et bredt spekter af samfundsrelevante overvejelser om miljø, sociale forhold og god selskabsledelse, også kaldet ESG-hensyn (Environment, Social, Governance), skal inddrages i investeringsanalyser og -beslutninger gennem arbejdet med at implementere *retningslinjerne for social ansvarlighed i investeringer og politikken for aktivt ejerskab*. Dette sker eksempelvis gennem screening af ATP's aktieinvesteringer, gennem kontinuerlig dialog og ved at stemme på selskabernes generalforsamlinger. Denne rapport vil blandt andet forklare ATP's forståelse af samfundsansvar, analyse- og screeningsprocesserne, samt hvorledes ATP's dialog med selskaber finder sted.

Denne rapport vil blandt andet forklare ATP's forståelse af samfundsansvar, analyse- og screeningsprocesserne, samt hvorledes ATP's dialog med selskaber finder sted.

ATP kort fortalt

Resultat i kr.	9,3 mia. kr. årets resultat før opdatering af levetid	-9,9 mia. kr. opdatering af levetid (overført fra bonuspotentialet til garantier)	-0,6 mia. kr. årets resultat
Afkast i pct.	15,0 pct. afkast (før skat og omk.) fra Investering ift. bonuspotentiale	4,4 pct. samlet værdiskabelse for medlemmerne	8,8 pct. gennemsnitligt årligt afkast de seneste 20 år "N1"
Formue og pensionsydelse	100 mia. kr. bonuspotentiale	759 mia. kr. medlemmernes formue	23.600 kr. fuld ATP pension for 65-årig
Akkumuleret 2012 – 2016 - Resultat i kr.	51,5 mia. kr. resultat før opdatering af levetid og bonus	-24,8 mia. kr. opdatering af levetid og bonus	26,7 mia. kr. resultat

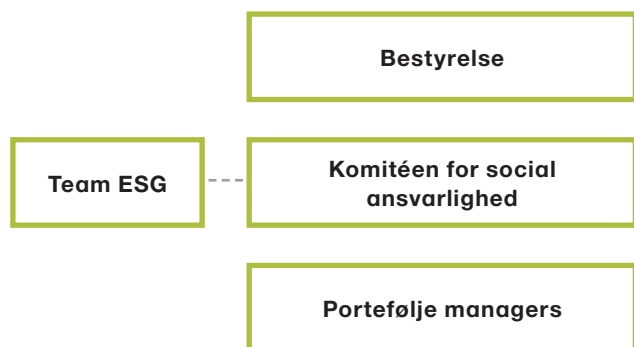
Ansvar, retningslinjer og politikker

For at sikre, at ATP's arbejde med samfundsansvar er konsistent, forretningsdrevet og baserer sig på objektive kriterier, har ATP's bestyrelse vedtaget principper og politikker til at styre arbejdet. Koordinationen af arbejdet er forankret i ledelsen med ATP's direktør for bordenden.

Koordination af arbejdet med social ansvarlighed i ATP

For at sikre en ledelsesmæssig forankring af social ansvarlighed i ATP's investeringsbeslutninger koordineres arbejdet med social ansvarlighed i en særlig komité for social ansvarlighed. Komitéen har ATP's direktør som formand og består derudover af ATP's koncerndirektører for henholdsvis investeringer og risiko samt relevante investeringschefer. Komitéen skal sikre, at alle bedømmelser og beslutninger hviler på et faktisk og objektivt grundlag, og at ATP's løbende arbejde med social ansvarlighed koordineres, styrkes og udvikles. Analysearbejdet foretages internt af Team ESG, som betjener Komitéen for social ansvarlighed og implementerer beslutninger truffet i komitéen.

Governance og ansvar

ATP's retningslinjer for social ansvarlighed i investeringer

ATP's arbejde med social ansvarlighed tager udgangspunkt i retningslinjerne for social ansvarlighed i investeringer, som stiller en række krav til de virksomheder, ATP investerer i. For det første skal de respektere lov og ret i de lande, hvori de opererer. For det andet skal de respektere de regler, normer og standarder, der følger af konventioner og andre internationale aftaler, som Danmark har tiltrådt - det gælder uanset om det land, hvori selskabet opererer, har tiltrådt disse konventioner eller ej. Selskaber, som ATP ejer aktier i, må ikke bevidst og gentagne gange

overtræde national lovgivning eller internationale regler. Retningslinjerne for social ansvarlighed i investeringer er udformet således, at de hviler på et objektivt grundlag og henviser til nationale love og internationale konventioner frem for subjektive vurderinger af rigtigt og forkert. I arbejdet med retningslinjerne skal et grundigt forarbejde med fokus på ordentlighed, seriøsitet og fakta sikre det bedst mulige vurderings- og beslutningsgrundlag. Arbejdet med at implementere retningslinjerne i ATP's screenings- og eksklusionsprocesser beskrives indgående på side 8. De samlede retningslinjer kan findes i appendiks 4. De samlede, aktuelle eksklusionsliste kan findes i appendiks 2.

ATP's politik for aktivt ejerskab

Som langsigtet investor har ATP en interesse i, at de finansielle markeder er velfungerende, og at investorer, som ejere af børsnoterede selskaber, har mulighed for at forstå og kontrollere selskabernes overordnede dispositioner og dermed fremme selskabernes langsigtede værdiskabelse. Derfor har ATP's direktør, som medlem af Komitéen for god selskabsledelse og formand for Komitéens arbejdsgruppe for aktivt ejerskab, også deltaget i arbejdet med at formulere danske anbefalinger for aktivt ejerskab. Anbefalingerne er målrettet danske institutionelle investorer baseret på frivillighed og har til formål at bidrage til at øge gennemsligtigheden af investorers arbejde med aktivt ejerskab.

I forbindelse med, at Anbefalingerne for aktivt ejerskab blev sendt i høring udtalte ATP's direktør: "Anbefalingerne lægger op til, at investorerne formulerer en politik for aktivt ejerskab, følger aktivt med i selskabernes udvikling, stemmer på generalforsamlingerne og årligt rapporterer om deres aktiviteter – alt sammen med fokus på at skabe et langsigtet afkast."

Netop for at fremme selskabers langsigtede værdiskabelse har ATP's bestyrelse i 2016 besluttet at revidere sin politik for aktivt ejerskab med udgangspunkt i de nye anbefalinger. Politikken for aktivt ejerskab beskriver både de principper, som danner udgangspunkt for ATP's arbejde med aktivt ejerskab, samt de processer, ATP iværksætter for at udøve sit aktive ejerskab. Omfanget af ATP's aktive ejerskab og dialog med et konkret selskab afspejler som hovedregel værdien af investeringen og størrelsen af ATP's ejerandel. ATP benytter sig særligt af to processer for at udøve sit aktive ejerskab. For det første går ATP i dialog med selskaber ved at stemme på generalforsamlinger i alle ATP's aktieinvesteringer. For det andet har ATP

i mange tilfælde også en kontinuerlig dialog med selskaber om forskellige emner, eksempelvis god selskabsledelse. Arbejdet med aktivt ejerskab beskrives mere indgående på side 11. Den løbende dialog kan dreje sig om mange forskellige emner, også ESG-emner, hvor ATP vurderer, at det enten kan forøge værdien af vores investering eller beskytte investeringens værdi. Den samlede politik findes i appendiks 3.

ATP og de ti Global Compact-principper

ATP's retningslinjer for social ansvarlighed i investeringer skal sikre, at et bredt spekter af overvejelser om sociale forhold, miljø og selskabsledelse belyses og inkluderes i investeringsbeslutninger. Internationale konventioner er tematisk vidtforgrænsede, og ATP fokuserer på arbejdet med retningslinjerne på de konventioner, som handler om sociale forhold, miljø, menneskerettigheder og anti-korruption. Da ATP støtter og er medlem af FN's Global Compact er det derfor nærliggende at fokusere på det

tematiske arbejde med retningslinjerne på de ti principper som dækker emner, der også har dækning i internationale aftaler og konventioner.

Derfor har ATP i de senere år arbejdet på systematisk at indarbejde de ti principper i vores screeningprocesser.

ATP og de seks principper for ansvarlige investeringer

ATP har i flere år bakket op om de FN-støttede principper for ansvarlige investeringer (Principles for Responsible Investments). I 2013 udtrådte ATP af organisationen PRI, sammen med andre danske pensionskasser. Der var tale om en kollektiv udmeldelse på grund af alvorlige governance-udfordringer i organisationen PRI. I de efterfølgende år har vi med interesse fulgt diskussionerne og reformerne i PRI, og har i perioden haft en konstruktiv dialog med PRI's bestyrelse. I 2016 besluttede ATP efter tre år ude af organisationen at genindmelde sig. Læs mere om beslutningen på side 25.

FN's Global Compact-principper

- Virksomheden bør støtte og respektere beskyttelsen af internationalt erklærede menneskerettigheder.
- Virksomheden bør sikre, at den ikke medvirker til krænkelse af menneskerettighederne.
- Virksomheden bør opretholde foreningsfriheden og effektivt anerkende retten til kollektiv forhandling.
- Virksomheden bør støtte udryddelsen af alle former for tvangsarbejde,
- Virksomheden bør støtte effektiv afskaffelse af børnearbejde,
- Virksomheden bør afskaffe diskrimination i relation til arbejds- og ansættelsesforhold.
- Virksomheden bør støtte en forsigtighedstilgang til miljømæssige udfordringer.
- Virksomheden bør tage initiativ til at fremme større miljømæssig ansvarlighed.
- Virksomheden bør opfordre til udvikling og spredning af miljøvenlige teknologier.
- Virksomheden bør modarbejde alle former for korruption, herunder afpresning og bestikkelse.

De FN-støttede principper for ansvarlige investeringer

- Vi vil inkorporere ESG-relaterede emner i investeringsanalyser og beslutningsprocesser.
- Vi vil udøve aktivt ejerskab og inkorporere ESG-relaterede emner i vores ejerskabspolitikker og praksis.
- Vi vil søge at få relevant information vedrørende ESG-relaterede emner fra de virksomheder, vi investerer i.
- Vi vil fremme accept og implementering af principperne i investeringsbranchen.
- Vi vil samarbejde om at øge vores effektivitet i forbindelse med implementeringen af principperne.
- Vi vil hver især rapportere om aktiviteter og fremskridt i forhold til implementeringen af principperne.

Screening og eksklusioner

For at sikre, at selskaber, som ATP investerer i, ikke bryder med retningslinjerne for social ansvarlighed i investeringer, screenes ATP's porteføljer for overtrædelser. Frem for at undersøge alle potentielle investeringer har ATP valgt kun at screene de selskaber, som ATP er investeret i. Det giver ATP mulighed for at bruge de fornødne ressourcer på at undersøge de relevante selskaber grundigt, seriøst og med fokus på fakta. Formålet med screeningen er analytisk at sortere i informationer og anklager mod selskaber, sådan at ATP kan fokusere ressourcer på de mest alvorlige anklager og mulige brud på ATP's retningslinjer.

Selskaber, som ATP investerer i, må ikke – bevidst og gentagne gange – overtræde dansk lovgivning eller lovgivning i de lande, hvor de opererer, eller normer, som kan udledes af internationale konventioner tiltrådt af Danmark. Det er vigtigt at understrege, at det er den specifikke anklage eller adfærds alvorlighed og ikke størrelsen af ATP's investering i det specifikke selskab, som styrer ATP's screeningsarbejde. Udover aktier screener ATP sine beholdninger af erhvervsobligationer.

Screeningen baserer sig på informationer fra en ekstern dataleverandør – som kontinuerligt overvåger og vurderer mange tusinde internationale selskabers adfærd på en lang række af parametre – med både kvantitative og kvalitative elementer. Dataleverandørens overvågning tager udgangspunkt i mediehistorier, ngo-rapporter, domstolsafgørelser, myndighedsundersøgelser, selskabers egne rapporteringer og andet offentligt tilgængeligt materiale. Dataleverandøren foreholder selskaberne anklagerne inden rapporter og data publiceres.

ATP kan også modtage oplysninger fra eksterne kilder, om et selskabs mulige overtrædelse af ATP's retnings-

linjer. Disse informationer og inputs indgår på lige fod med andre informationer fra vores dataleverandør i screeningprocessen.

Opbygningen af ATP's screens

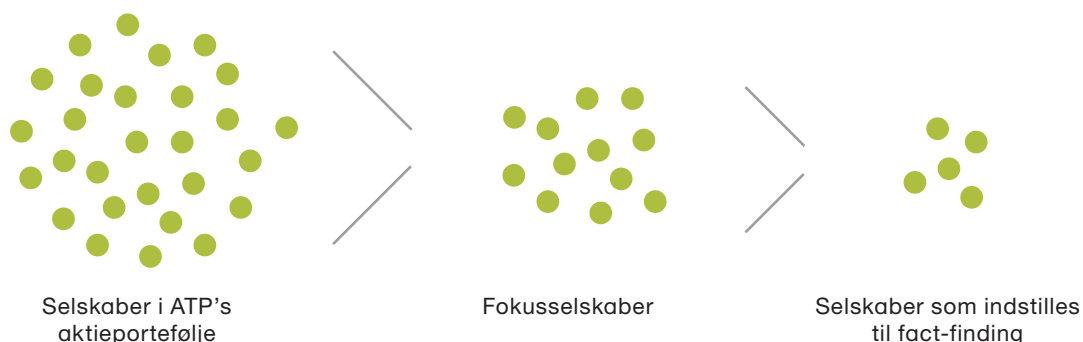
I udvælgelsen af kvantitative indikatorer til screeningen inkorporerer ATP et bredt spekter af ESG-emner, som knytter sig til internationale konventioner og Global Compact-principper. Indikatorerne dækker bredt emner indenfor miljø (eksempelvis biodiversitet), menneskerettighedsforhold (eksempelvis civile frihedsrettigheder og beskyttelse af oprindelige folks rettigheder), arbejdstagerrettigheder (eksempelvis retten til kollektive forhandlinger, anti-diskrimination og børnearbejde) og korruption. Ved at fokusere på disse emner og indikatorer sikres det, at ATP koncentrerer sig om virksomhedsadfærd, som potentielt kan udgøre brud på retningslinjerne for social ansvarlighed i investeringer.

Processer

Første trin af screeningen går ud på at udvælge de selskaber, som potentielt overtræder ATP's retningslinjer. Med udgangspunkt i de udvalgte kvantitative indikatorer har ATP, med skelen til dataleverandørens metodik, fastsat tærskelværdier, som gør det muligt at automatisere udvælgelsen af fokusselskaber. Fokusselskaberne scorer væsentligt dårligere end andre selskaber i porteføljerne på de udvalgte ESG-indikatorer – hvilket indikerer risiko for at overtræde ATP's retningslinjer.

Når et selskab scorer under tærskelværdien, undersøges det om adfærd og anklager, hvis der er hold i dem, også ville kunne udgøre et brud på ATP's retningslinjer for

Screeningsprocessen

social ansvarlighed i investeringer. Dette leder frem til screeningens andet trin. Anklagerne mod fokusselskaberne screenes kvalitativt af ATP's ESG-medarbejdere for at vurdere, hvorvidt anklagen kunne udgøre et brud på retningslinjerne. Hvis det vurderes at anklagerne er alvorlige og kunne udgøre et brud på ATP's retningslinjer, bliver de indstillet til en mere grundig undersøgelse – en såkaldt fact-finding.

Fact-finding-processen er en åben undersøgelse, som baserer sig på mange forskellige kilder. Det kan blandt andet være åbne kilder, ngo-rapporter eller virksomheders hjemmesider, ligesom vi også kontakter selskaberne for at få deres kommentarer til anklagerne. ATP gør ikke denne del af processen offentlig, da sagen endnu ikke er oplyst tilstrækkeligt.

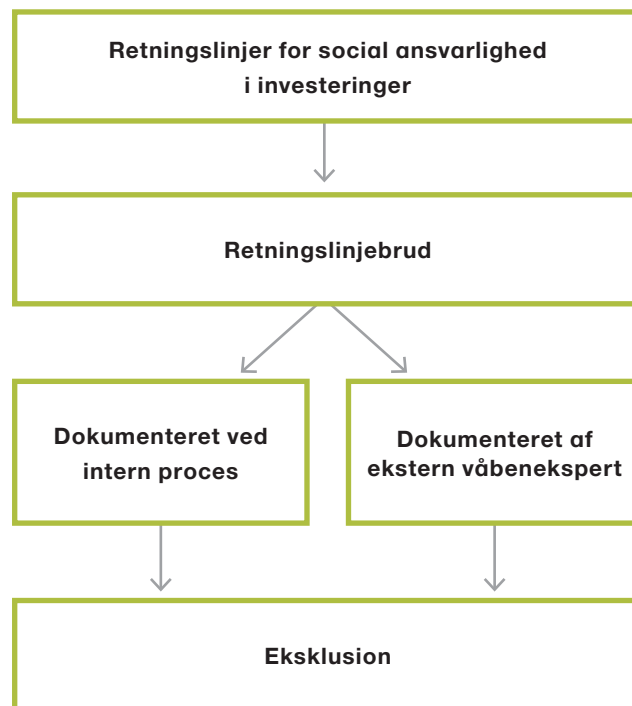
Screeningen foregår løbende, og ATP har valgt at holde processen internt i stedet for at uddelegere til en ekstern part. Det skyldes blandt andet, at ATP's retningslinjer bestemmer, at ATP's Komité for social ansvarlighed skal sikre, at undersøgelsen hviler på et sagligt og objektivt grundlag samt beslutte, om et selskab har overtrådt ATP's retningslinjer.

ATP har separate processer for investeringer i statsobligationer. Det betyder, at ATP ikke investerer i statsobligationer i lande, hvor EU eller FN har indført relevante målrettede sanktioner. ATP inddrager også OECD's langsigtede landerisikoklassifikation i sin investeringsproces for statsobligationer. Læs ATP's 2014-rapport for ansvarlige investeringer for mere information om screening af statsobligationer.

Brud på ATP's retningslinjer: Målrettet dialog eller eksklusion

Hvis undersøgelsen peger på, at ATP's retningslinjer kan være brudt, præsenterer Team ESG resultaterne

Eksklusionsprocesser

af undersøgelsen for Komitéen for social ansvarlighed med en indstilling om enten at gå i en såkaldt målrettet dialog med selskabet eller at ekskludere selskabet. ATP går i målrettet dialog med et selskab, som har overtrådt retningslinjer, hvis der er en berettiget forventning om, at ATP kan påvirke selskabet til at ændre sin adfærd. Dialogen har altså som klart formål at ændre den konkrete adfærd. Det betyder også, at ATP udviser tålmodighed i processen med målrettet dialog, så længe ATP oplever at selskabet er lydært. Hvis selskabet ikke ændrer sin adfærd, vil ATP vælge at ekskludere selskabet. ATP's Komité for social ansvarlighed kan også vælge at ekskludere uden at gå i dialog med selskabet først. ATP er offentlig om både eksklusioner og målrettet dialog.

ATP's retningslinjer for social ansvarlighed

- ATP køber ikke aktier i virksomheder, der bevidst og gentagne gange bryder regler, der er fastsat af nationale myndigheder på de markeder, hvor virksomheden arbejder, eller af internationale organisationer med Danmarks tiltrædelse.
- ATP køber ikke aktier i virksomheder i lande, som er genstand for en handelsblokade, der er vedtaget af FN eller EU og er tiltrådt af Danmark.

Meget sjældent tilføjer ATP selskaber til sin eksklusionsliste, selvom ATP ikke har investeringer i selskaberne på det pågældende tidspunkt. Hvis toneangivende investorer på ansvarlig, saglig og seriøs vis har dokumenteret forhold og adfærd hos et navngivent selskab, som kunne være brud på ATP's retningslinjer, kan ATP vælge at bruge materialet som udgangspunkt for en intern undersøgelse og fact-fin-

ding af selskabet. Hvis selskabets adfærd er et klart brud på retningslinjerne, kan ATP vælge at ekskludere selskabet. I nogle helt særlige tilfælde ekskluderer ATP selskaber uden en forudgående intern undersøgelse. Det drejer sig helt specifikt om selskaber, som er involveret i klyngevåben og landminer. Her baserer ATP sine beslutninger på en ekstern våbeneksperts vurderinger.

Våben-screening

Selskaber, som er involverede i konventionsomfattede våben, herunder klyngevåben og landminer, ekskluderes fra ATP's investeringsunivers. Det er dog ikke helt enkelt at afgøre, hvornår et selskab er involveret. For at bestemme, om et selskab er involveret i konventionsomfattede våben, kræver det omfattende teknisk viden samt adgang til detaljerede informationer om produkter og ejerforhold. Viden og informationer, som ATP ikke har internt. Derfor køber ATP specialiserede data fra en ekstern dataleverandør med våbenteknisk viden og indsigt. ATP modtager flere gange årligt efterretninger fra sin dataleverandør om selskaber, som kan knyttes til konventionsomfattede våben. ATP har i 2016 arbejdet med at konsolidere sine processer og har blandt andet lavet en intern kortlægning af vores dataleverandørs metoder og vores egen praksis på området.

Fact-finding af korruptionsanklager i et globalt selskab

Screeningsprocessen har ført til fact-finding af en række selskaber i 2016. ATP har blandt andet undersøgt omfattende anklager om korruption i et globalt selskab, som ATP har investeringer i. Selskabet blev opfanget af ATP's screen på grund af sine mange sager om korruption og bestikkelse. ATP valgte på baggrund af disse data at indstille selskabet til fact-finding. Hurtigt i processen blev det klart, at tidligere medarbejdere i selskabet er dømt for flere overtrædelser, og at der fortsat verserer sager ved domstolene.

Undersøgelsen viste modsat, at selskabet havde iværksat omfattende ændringer i sine ledelsesforhold, herunder organisatoriske ændringer. For at imødegå nye skandaler har selskabet også iværksat uddannelsesmæssige tiltag samt nye procedurer og compliancesystemer. ATP valgte at kontakte selskabet direkte for at stille dem spørgsmål til den konkrete implementering af disse ændringer, herunder deres tidsplan. Svaret fra selskabet gav ikke anledning til bekymringer, og ATP har derfor valgt at sætte fact-findingen i bero. Hvis der opstår nye sager mod selskabet, som er opstået efter den massive oprydning i selskabet, vil ATP genoverveje sin beslutning og gå videre med sin fact-finding.

Aktivt ejerskab – kontinuerlig dialog og afstemninger

ATP udøver aktivt ejerskab i relation til sine børsnoterede aktier for at fremme selskabernes langsigtede værdiskabelse. Et af de vigtigste redskaber i ATP's aktive ejerskab er dialog. Dialogen med de børsnoterede selskaber kan f.eks. handle om strategi, resultater, risiko, kapitalstruktur, god selskabsledelse, virksomhedskultur, ledelsesafkløning og samfundsansvar mere bredt. Indholdet af ATP's aktive ejerskab og dialogen med selskaberne styres af de overordnede principper, som ATP's bestyrelse har vedtaget i sin politik for aktivt ejerskab.

Dialogen kan tage flere former og varierer fra sag til sag. Man kan opdele ATP's dialogaktiviteter i to grundlæggende typer. Den første type kalder ATP for 'kontinuerlig dialog'. Her går ATP i en løbende dialog med selskabernes direktion eller bestyrelser om emner med relevans for selskabernes langsigtede værdiskabelse, og ATP deltager og stemmer på selskabernes generalforsamling. Den anden type kalder ATP 'dialog gennem generalforsamling'. Her gør ATP brug af sin stemmeret ved selskabernes generalforsamlinger. Denne type dialog anvendes typisk på ATP's udenlandske børsnoterede aktier.

ATP udøver aktivt ejerskab i alle de børsnoterede selskaber, som ATP investerer i. ATP's aktive ejerskab følger et proportionalitetsprincip, som betyder, at omfanget af dialogen med et konkret selskab som hovedregel afspejler værdien af investeringen og størrelsen af ATP's ejerandel. Denne strategi skyldes også, at ATP's mulighed for effektivt at gå i dialog med selskaber øges, når ATP's ejerandel er større. Fordi ATP ofte har store enkeltpositioner i sine danske investeringer, er det ofte her ATP fører en kontinuerlig dialog. Andre forhold, såsom investeringsmetode og -strategi, har også betydning for, i hvilket omfang ATP udøver aktivt ejerskab.

Både den kontinuerlige dialog og dialogen gennem selskabernes generalforsamling forvaltes af ATP. Når ATP stemmer på generalforsamlinger uden for Danmarks grænser, samarbejder ATP med ISS, som er en ekstern 'proxy-advisor'. ISS leverer informationer om selskaberne og deres generalforsamlinger og stiller en platform til rådighed for administrationen af de mange afstemninger. ATP træffer selv beslutning om alle konkrete afstemningspunkter og varetager også den efterfølgende dialog med selskaberne om stemmeafgivelsen.

Kontinuerlig dialog

ATP er en aktiv ejer og har gode erfaringer med at etablere en kontinuerlig dialog med selskaber, hvor ATP er en større aktionær. ATP's erfaringer tyder desuden på, at denne form for aktivt ejerskab har skabt merværdi i de selskaber, ATP har og er investeret i, og i sidste ende har været medvirkende til at skabe høje afkast på disse investeringer.

Når ATP er en større aktionær i et selskab, foretager ATP en dybere og længerevarende analyse af selskabet, hvor blandt andet selskabets strategi, resultater, ledelseskraft, governance, markedsposition og samfundsansvar indgår. Analysen bygger blandt andet på møder med selskabet, hvor der etableres en dialog med ledelsen om ovennævnte punkter.

Det aktive ejerskab starter allerede inden investeringen foretages og følges løbende op med møder både med direktion og bestyrelse, så længe ATP har investeringen.

Det betyder, at når ATP er ved at etablere eller har en større investering i et selskab, er aktivt ejerskab gennem kontinuerlig dialog en integreret del af hele investeringsprocessen. Det er ATP's erfaring, at det ofte lykkes at påvirke selskaberne gennem kontinuerlig dialog, ligesom ATP lader sig påvirke af gode argumenter og faktuelle problemer.

Graden af ATP's involvering i de enkelte selskaber afhænger af flere dimensioner, såsom ATP's ejerandel, investeringens størrelse, behovet for ændringer, eller at selskabet udvikler sig i en, efter ATP's mening, uheldig retning.

ATP søger i sin kontinuerlige dialog med selskaberne at opbygge et tillidsfuldt forhold, således at selskabernes problemer og udfordringer kan diskuteres. For at få den bedst mulige dialog med selskaberne er der en fælles forståelse af at drøftelserne sker i fortrolighed.

Dialog gennem generalforsamlinger

ATP stemmer på generalforsamlinger i alle selskaber, hvor ATP ejer børsnoterede aktier. Følgende gennemgang af afstemningspraksis baserer sig på afstemninger på ATP's udenlandske aktieportefølje. Emner og forslag på selskabers generalforsamlinger er ofte virksomhedsspecifikke

ATP's politik for aktivt ejerskab – de 16 principper

1. Vi er en aktiv investor og gør herunder brug af vores stemmeret.

Bestyrelsen

2. Bestyrelsen skal handle ud fra alle aktionærens langsigtede interesser.
3. Vi arbejder for, at bestyrelsen er uafhængig af den daglige ledelse.
4. Vi mener, at bestyrelsen har en kontrolfunktion overfor direktionen og aktivt skal deltage i udarbejdelsen af selskabets strategi.
5. Vi mener, at bestyrelsesmedlemmer (undtaget eventuelle medarbejderrepræsentanter) bør vælges for en kortere periode, således at de ofte står til ansvar overfor aktionærerne. Valg af bestyrelsesmedlemmer bør ske i en transparent proces og det bør rapporteres, hvordan evaluering foretages.
6. Vi søger at skabe arbejdsrum til en velfungerende bestyrelse, under forudsætning af, at bestyrelsen arbejder for aktionærernes langsigtede interesser. Vi har en forpligtigelse til at give den valgte bestyrelse plads til at udøve den opgave, de er blevet betroet.

Værdiskabelse

7. Vi støtter bestyrelsens arbejde, hvor vi forventer, at det vil øge værdien af aktionærernes ejerskab.
8. Vi støtter som udgangspunkt bestyrelsens forslag, men vi støtter ikke forslag, som vi vurderer vil skade aktionærernes rettigheder eller økonomiske interesser. Hvor vi har en kontinuerlig dialog med et selskab, vil vi først stemme mod bestyrelsens forslag, når vi vurderer, at andre muligheder for indflydelse er udtømte.
9. Vi mener, at forretningsfokuseret integration af ESG kan bidrage til at forøge værdien af vores investeringer. Ydermere mener vi, at selskabers manglende fokus på grundlæggende principper og normer vedrørende ESG-forhold udgør en risiko, der ultimativt truer værdien af vores investeringer.

Løn

10. Vi mener, at virksomheder bør have en lønpolitik, der sikrer, at de kan tiltrække kvalificeret arbejdskraft.
11. Direktionens lønninger bør nøje tilpasses det aktuelle selskabs særlige forhold og indeholde et element af både fast og variabel løn, der styrker interessesammenfaldet mellem direktion og aktionærer. Incitamentsafłønning skal bidrage til at sikre selskabets langsigtede værdiskabelse.
12. Bestyrelsens løn bør være fast, men vi ser gerne, at en del af lønnen holdes som aktier i selskabet. Variabel løn til bestyrelsen kan undergrave kontrolfunktionen overfor direktionen.

Information

13. Vi arbejder for, at selskaber stiller al relevant information til rådighed for aktionærerne, hvor det er muligt under hensyntagen til selskabets konkurrencevilkår og fortrolighed.

Herunder

14. At selskaber dækkende beskriver deres strategi og argumenterer for, hvordan den bidrager til den langsigtede værdiskabelse.
15. At selskabers ledelseslønninger inklusive incitamentsprogrammer beskrives dækkende i årsregnskaber.
16. At selskaber rapporterer dækkende om deres ESG-forhold.

og varierer også fra land til land. I 2016 har ATP stemt på generalforsamlinger i tolv forskellige lande. Fra et investorperspektiv er det positivt, at forslagene er virksomhedsspecifikke, fordi investorerne derved bedre kan forholde sig til den enkelte virksomheds udfordringer og risikobillede. ATP tager altid konkret stilling til forslag og afstemningspunkter og søger at forstå detaljerne i hvert enkelt forslag samt sætte det i sammenhæng med den konkrete virksomheds særlige forhold.

Hvis ATP på et eller flere afstemningspunkter går imod bestyrelsen og selskabets egne anbefalinger, vil ATP søge at informere selskaberne om ATP's intentioner og bevæggrunde forud for selve generalforsamlingen.

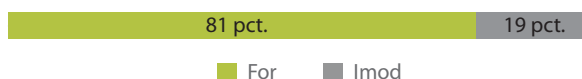
At forslagene er virksomhedsspecifikke betyder også, at sammenligning mellem afstemningspunkter ikke altid er meningsfuld. Af samme årsag vælger ATP at rapportere på tre hovedemner, som går igen på flere generalforsamlinger.

På konkret andmodning oplyser ATP gerne, hvordan vi har stemt på en generalforsamling i et selskab i ATP's portefølje.

Bestyrelsesvalg

Valg af bestyrelse i et selskab er af stor væsentlighed for selskabets langsigtede evne til at generere overskud og værdi for dets ejere. Derfor fylder dette emne også relativt meget i ATP's politik for aktivt ejerskab. Således handler fem af de seksten principper i ATP's politik om bestyrelsesvalg (se principperne 2, 3, 4, 5 og 6). Fra ATP's perspektiv skal en bestyrelse blandt andet varetage alle aktionærs langsigtede interesser og fungere som uafhængig kontrolfunktion for selskabets direktion. Det er disse principper, som ligger bag ATP's beslutninger og holdninger til konkrete afstemningspunkter.

Afstemningsstatistik for bestyrelsesvalg

I 2016 har ATP stemt for 81 procent af forslagene i afstemninger om bestyrelsesvalg. ATP har stemt imod de resterende 19 procent af forslagene. En af de primære årsager til, at ATP har stemt imod bestyrelsesvalg er, at længden

af valgperioden er for lang. ATP mener, at bestyrelsesmedlemmer bør være på valg jævnlige for at stå til ansvar for aktionærerne. En anden årsag er, at bestyrelsen ikke i tilstrækkelig grad er uafhængig af virksomheden. ATP mener, at bestyrelsen overordnet set bør være uafhængig af virksomheden. Det betyder blandt andet, at ATP stemmer mod personsammenfald mellem bestyrelsesformand og administrerende direktør. ATP mener, at rollerne som bestyrelsesformand og direktør er grundlæggende forskellige, og separate personer bør varetage dem bl.a. for ikke at undergrave bestyrelsens kontrolfunktion overfor direktionen.

Det er ikke enkelt at lave statistik og rapportere på afstemningerne om bestyrelsesvalg. På hovedparten af de markeder, hvor ATP skal stemme, er det standarden, at bestyrelsesmedlemmer vælges enkeltvis for en periode, hvilket gør det lettere at rapportere på en overskuelig måde. Der er dog undtagelser fra denne regel. I Italien stemmer man eksempelvis ikke på enkeltpersoner, men på en liste af personer. Det betyder, at vi ikke kan stemme for og imod enkeltpersoner, samt at én stemme for/imod et afstemningspunkt bevirker, at man har stemt på fx 10 bestyrelsesmedlemmer. ATP er fortaler for, at man stemmer på bestyrelsesmedlemmer enkeltvist. ATP finder det hensigtsmæssigt at kunne tage stilling til hvert enkelt bestyrelsesmedlem for sig.

Aflønningspolitik

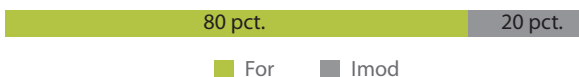
Aflønning af direktion og bestyrelse er et emne, som kan give anledning til stor debat. Når ATP stemmer om lønpakker til ledende medarbejdere på generalforsamlinger, er det ATP's politik for aktivt ejerskab, som ligger til grund. ATP's overordnede politik for løn udstikkes under principperne 10, 11 og 12. Grundlæggende mener ATP, at indretningen af en virksomheds lønpolitik skal have virksomhedens langsigtede værdiskabelse for øje. Lønpolitikken skal også sikre, at virksomheden kan tiltrække kvalificeret arbejdskraft, og lønpakkerne skal styrke interessesammenfaldet mellem aktionærer og direktion.

I 2016 har ATP stemt for 80 procent af forslagene relateret til aflønning af direktion og bestyrelse. De resterende 20 procent har ATP stemt imod. Når ATP har stemt imod aflønningsforslag skyldes det primært, at ATP har vurderet, at det absolutte lønniveau var for højt, at det relative lønniveau var for højt – eksempelvis i forhold til sammenlignelige

virksomheder – eller at der er en for beskeden sammenhæng mellem aflønning og virksomhedens resultater.

En af udfordringerne ved at rapportere om aflønningspolitik under et er, at der er meget stor variation i, hvad der er omfattet af disse forslag. En række lande har specifikke regelsæt for, hvad der skal stemmes om, og hvordan afstemningspunkterne skal struktureres. Når man stemmer om bestyrelsesvalg, er det hovedreglen, at én stemme relaterer sig til én person. Det samme gælder ikke for aflønning. I USA er det et lovkrav, at aflønning kommer på generalforsamlingen minimum hvert tredje år. Afstemningerne kaldes "say-on-pay" og gælder for virksomhedens CEO og de fire højst betalte ledere, som er de såkaldte "named executive officers" (NEO's). Efter lovgivningen er afstemningerne kun vejledende for bestyrelsen. Afstemninger om lønpakken for de fem NEO's i en amerikansk virksomhed indgår kun én gang i statistikken. I Schweiz er det et lovkrav, at lønloftet godkendes for både bestyrelse og direktion. Direktionen får typisk godkendt loftet for både fast og variabel løn, hvilket betyder, at der typisk er tre afstemninger om løn i ét schweizisk selskab.

Afstemningsstatistik for aflønning

Aktionærforslag

Aktionærforslag kan handle om vidt forskellige emner, og emnerne varierer alt efter, hvad der er fokus på i det specifikke marked. Nogle gange stilles der forslag, som er meget virksomhedsspecifikke, og i andre tilfælde er der mere generelle trends, fordi organisationer har sat særlige emner og forslag på dagsordenen på flere virksomheders generalforsamlinger. Det er derfor nødvendigt for ATP at forstå detaljerne af hvert enkelt forslag og sætte det i sammenhæng med den konkrete virksomheds særlige forhold. ATP mener, at vores aktive ejerskab skal implementeres på en måde, så velfungerende bestyrelser sikres et arbejdsrum og dermed plads til at udføre den opgave, de er blevet betroet. Selvfølgelig under forudsætning af, at bestyrelsen også arbejder for aktionærernes langsigtede interesser. Bag mange aktionærforslag ligger gode intentioner – intentioner som ATP ofte har sympati for. Man kan ikke konkludere, at en stemme imod betyder, at ATP

ikke deler forslagsstillernes bekymring for et emne. ATP kan vælge at stemme imod, fordi forslaget er udformet på en måde, som vi finder for restriktiv – eksempelvis fordi det lægger vægt på helt specifikke rapporteringsskabeloner. Hvis ATP støtter op om intentionen, men alligevel stemmer imod et aktionærforslag, vælger vi at kontakte selskabet direkte. Her gør ATP opmærksom på, at selskabet bør tage stilling til, om de kan imødekomme vores bekymringer med konkrete tiltag.

I USA er det almindeligt med aktionærforslag, hvor der i Danmark er langt mindre tradition for den type forslag på generalforsamlinger. Sverige er også et eksempel på et marked, hvor der er relativt mange aktionærforslag – typisk af en meget specifik karakter. Nogle af de emner og forslag, som ATP har mødt på flere generalforsamlinger i det seneste år, er krav om 'proxy access', krav om rapportering af politiske bidrag og lobbypraksis, krav om en uafhængig bestyrelsesformand, krav om specifik miljørapportering samt krav om specifik politik for arbejdstagerrettigheder og menneskerettigheder i Israel. Det er også relevant at holde sig for øje, at ikke alle aktionærforslag er formuleret med henblik på at forbedre forhold for mennesker, miljø eller ledelsesforhold. ATP er i sine afstemninger også stødt på forslag om at sænke lønnen for de lavestlønnede i en international fødevarer virksomhed til mindstelønnen – et forslag, ATP stemte imod. Hvis vi ser samlet på ATP's afstemningspraksis i forhold til aktionærforslag, har ATP i 2016 stemt for 25 procent af aktionærforslagene. ATP har stemt imod de resterende 75 procent.

Et af de emner, som har været oppe på mange generalforsamlinger i amerikanske virksomheder, kaldes 'proxy access'. 'Proxy access' giver aktionærer bedre betingelser, når de nominerer bestyrelsesmedlemmer, så de reelt har samme muligheder som bestyrelsen for at opstille kandidater. ATP støtter generelt disse forslag, da vi mener, at aktionærerne bør have reel mulighed for at nominere bestyrelsesmedlemmer.

Afstemningsstatistik for aktionærforslag

I 2016 blev der på mange amerikanske generalforsamlinger stillet forslag om at øge rapporteringen og transpa-

rensen om eventuelle lobbyaktiviteter og politiske bidrag og donationer. Mange virksomheder rapporterer allerede om donationer og medlemskaber. Derudover er det lovpligtigt at rapportere om lobbyaktiviteter på stats- og delstatsniveau. Lobbyister skal rapportere om donorer, og der er regler, som kræver, at modtagere af politiske donationer skal rapportere om deres donorer. Disse forhold og en samlet helhedsbetragtning om at give bestyrelsen arbejdsrum (jævnfør princip 6 i ATP's politik for aktivt ejerskab) gjorde, at ATP valgte ikke at støtte forslaget. ATP gjorde i den forbindelse selskabet opmærksom på, at ATP finder de hensyn, der lå til grund for forslaget, reelle og opfordrede selskabet til at tage dem med i deres fremtidige overvejelser om lobbyaktiviteter samt politiske bidrag og donationer.

Et forslag, som er blevet stillet af aktionærer på flere generalforsamlinger i 2016, er krav om en uafhængig bestyrelsesformand. På mange markeder er det et meget relevant forslag, fordi der ikke er tradition for adskillelse af de to funktioner. ATP mener, at rollerne som administrerende direktør og bestyrelsesformand grundlæggende er forskellige, og at de derfor bør udfyldes af to separate personer.

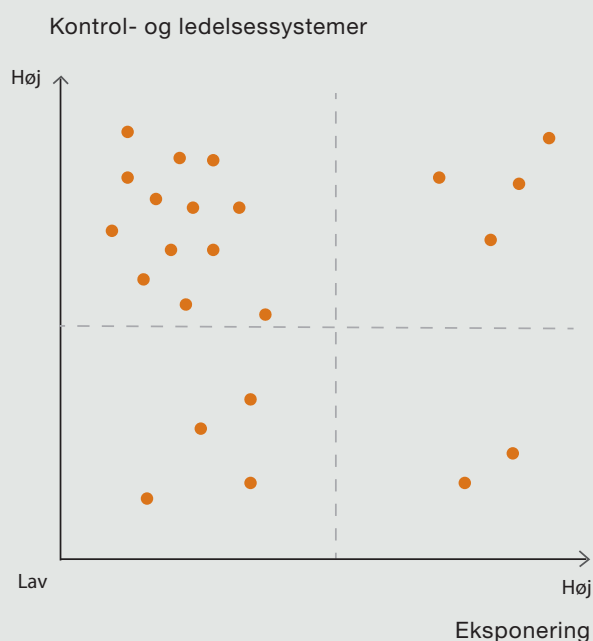
ATP har derfor støttet aktionærforslag om at adskille de to roller.

Aktionærforslag om miljørapportering omfatter meget forskelligartede forslag. Det er et emne, hvor indholdet af forslaget og den sammenhæng, det bliver stillet, i har meget stor betydning for, hvordan vores stemme falder ud. Et forslag om, at virksomhederne tager højde for effekterne af stigende temperaturer i deres forretningsplaner, kan blive vurderet forskelligt, afhængigt af, om det bliver stillet til en generalforsamling i et højrisiko-selskab eller et lavrisiko-selskab. Ved generalforsamlingen i et amerikansk olie- og gasselskab valgte ATP at stemme for to aktionærforslag om klimaanalyser og klimarapportering. ATP's stemme hvilede på et omfattende internt analysearbejde af klimarisici i ATP's investeringer. Her fandt ATP, at olie- og gasselskabet var højt eksponeret overfor klima- og emissions-risici, men manglede fornødne ledelses- og kontrolsystemer inden for klima. Metoden bag analysen og ATP's datakilder beskrives mere indgående i klimaanalyse-casen herunder.

Undersøgelsen viste, at kun meget få selskaber i ATP's udenlandske aktieportefølje kunne kategoriseres som

Klimaundersøgelsens metode

Med data fra en ekstern dataleverandør, som vurderer flere tusind selskaber, valgte ATP i 2016 at undersøge sine investeringer i udenlandske børsnoterede aktier for klimarisici. ATP har brugt analysen til at identificere selskaber, som fra et klimaperspektiv er særligt risikable. I ATP's perspektiv er et selskab særligt risikabelt, hvis det både er eksponeret over for en specifik risiko og samtidig har utilstrækkelige kontrol- og ledelsessystemer. Analysen bestod derfor af to trin. For det første identificerede analysen selskaber, som var særligt eksponerede over for klima-risici - eksempelvis ny og strammere klimaregulering. Det drejer sig blandt andet om selskaber i sektorer med høj CO₂-udledning, eller selskaber, som udleder mere CO₂ end deres peers. I analysens andet trin undersøgte ATP, om selskaberne har systemer til at forstå og fremadrettet håndtere disse risici. Her fokuserer ATP på de selskaber, som scorer dårligt på ledelses- og kontrolsystemer.

Figuren illustrerer undersøgelsens metode. Punkternes antal og placering er indikativ.

højrisikoselskaber. ATP valgte efter en konkret vurdering at stemme for klimaforslag i to selskaber, som undersøgelsen ikke kategoriserede som højrisikoselskaber.

I 2016 er der også blevet stillet forslag om, at virksomheder skal adoptere de såkaldte "Holy Land Principles". Bag principperne stod en privat amerikansk organisation. Forslagene er blevet stillet til generalforsamlinger i en lang række amerikanske selskaber. Principperne går grundlæggende ud på, at selskaberne skal give lige rettigheder til israelske og palæstinensiske arbejdere. For ATP er der ikke nogen tvivl om, at rettighederne for arbejdere skal være lige uanset arbejdernes oprindelse, deres politiske eller religiøse tilhørsforhold, seksuelle præferencer osv. Dog vil ATP ikke kræve, at selskaber nødvendigvis skal adoptere principper fra diverse private organisationer. ATP mener, at selskaberne grundlæggende bør leve op til OECD's retningslinjer for multinationale virksomheder, der blandt andet argumenterer for ligebehandling. I flere tilfælde har

virksomhederne allerede en nedskreven generel politik for menneskerettigheder og ligebehandling. ATP støtter derfor ikke de konkrete forslag om "Holy Land Principles", men gør skriftligt selskaberne tydeligt opmærksomme på, at de naturligvis skal leve op til grundlæggende menneskerettighedsnormer og arbejdstagerrettigheder.

På generalforsamlinger i to selskaber har ATP stemt for aktionærforslag om deltagelse i mægling gennem lokale OECD-mæglings- og klageinstitutioner om mulige overtrædelser af OECD's retningslinjer for multinationale virksomheder, herunder menneskerettigheder. Grunden til, at vi stemte mod bestyrelsen i det ene selskab, var, at de ønskede videre rammer for at finde en løsning gennem andre kanaler end OECD's lokale institutioner. Fordi bestyrelsen ikke på betryggende vis opstillede alternative løsningsmetoder, valgte ATP i det konkrete tilfælde at støtte aktionærforslaget.

ESG-dialog og ESG-risikoanalyser

ATP mener, at selskabers ESG-forhold kan have en betydning for deres værdiskabelse. Det afspejler sig i ATP's politik for aktivt ejerskab, hvor princip 9 handler om ESG og selskabernes værdiskabelse og princip 16 handler om selskabers rapportering om deres ESG-forhold.

Som det også gælder ATP's øvrige arbejde med aktivt ejerskab, afspejler omfanget af ATP's arbejde med ESG-dialog og -risikoanalyser, som hovedregel, værdien af investeringen og størrelsen af ATP's ejerandel. Siden 2014 har ATP ført en sideløbende ESG-dialog med de selskaber i ATP's portefølje, som ATP også fører kontinuerlig dialog med.

For ATP har ESG-dialogen flere formål. For det første kan ATP opnå en større forståelse for, og indsigt i, det konkrete selskabs ESG-risici og -muligheder. For det andet er ESG-dialogen en indgang for ATP til at rette fokus på mere generelle ESG-emner.

I 2016 har den tværgående ESG-dialog fokuseret på selskabernes tilgang til skatteforhold og støtte til diverse organisationer. Endvidere er selskabernes tilgang til FN's Sustainable Development Goals blevet berørt på hovedparten af møderne.

Som supplement til ESG-dialogen foretager ATP på tværs af ATP's samlede portefølje af børsnoterede aktier løbende relevante ESG-risikoanalyser. Disse tematiske og risikobaserede analyser har ikke som sit formål at fastslå, om et selskab har overtrådt ATP's retningslinjer for social ansvarlighed i investeringer. Formålet er snarere at forstå, hvilke ESG-risici selskaberne i ATP's portefølje særligt er eksponerede over for, og i hvilken udstrækning selskaberne har robuste processer til at håndtere disse risici.

Eksempelvis har ATP i 2016, med udgangspunkt i data fra en ekstern dataleverandør, søgt at undersøge sin samlede aktieportefølje for de ESG-risici, der kan udledes af Global Compacts ti principper.

Analysen viste, at ATP's aktieportefølje under ét, gennemsnitligt, er mindre eksponeret over for både generelle menneskerettighedsrisici, miljø/klima- og korruptionsrisici end det gennemsnitlige risikoniveau blandt selskaber på det globale aktiemarked (MSCI World er brugt som sammenligningsgrundlag).

Undersøgelsen pegede i retning af, at relativt flere af selskaberne i ATP's portefølje er eksponerede mod ESG-risici vedrørende arbejdstagerforhold, end det generelt er tilfældet på det globale aktiemarked (MSCI World). Omvendt viser analysen også, at selskaberne gennemsnitligt er bedre klædt på til at håndtere disse risici end andre selskaber med samme risikoeksponering (MSCI World).

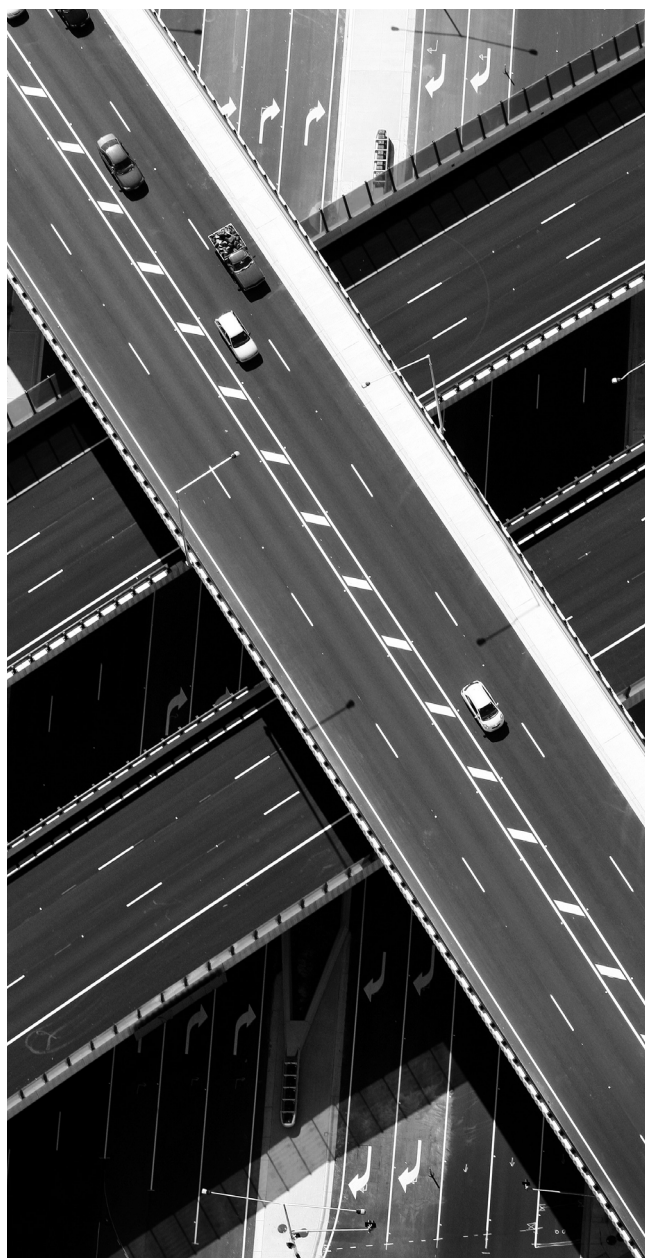
Generelt gælder, at ATP løbende integrerer sit arbejde med ESG-risikoanalyser med de forslag, ATP møder på generalforsamlingerne globalt (se eventuelt beskrivelsen af, hvordan ATP har inddraget klimaanalyser i forbindelse med konkrete aktionærforslag på side 15).

Hvor ESG-risikoanalyser peger på, at selskaber både er betydeligt eksponerede mod de risici, som konkrete forslag vedrører, og analysen samtidigt indikerer, at selskabet ikke har robuste processer til at håndtere de i forslaget omtalte risici, udgør dette et vigtigt input i relation til ATP's stillingstagen til det konkrete forslag.

ESG i alternative investeringer

Danske og internationale diskussioner om samfundsansvar i investeringer fokuserer traditionelt på investeringer i aktier. I disse år investerer institutionelle investorer flere penge i såkaldte alternative investeringer. Det gælder også ATP. Udover traditionelle investeringer har ATP investeringer i alternative aktiver som ejendomme, infrastruktur og skove.

Blandt investorer er det relativt nyt at arbejde systematisk med ESG på tværs af alternative investeringer, og der

findes endnu ikke en tværgående standardløsning for at integrere samfundsansvar i sådanne investeringer. ATP har i flere år arbejdet med at udvikle løsninger og optimere sine arbejdsgange.

De løsninger, man kender fra traditionelle investeringer, kan ikke nødvendigvis overføres til alternative aktiver. For at forstå, hvordan man bedst tænker samfundsansvar ind i alternative investeringer, er det væsentligt at forstå nogle særlige karakteristika ved disse typer af investeringer. For det første er alternative investeringer ofte mere illikvide end traditionelle investeringer. At en investering er illikvid, betyder grundlæggende, at investeringen ikke kan frasælges igen med kort varsel. I hvert fald ikke uden risiko for at tabe penge på investeringen. Derfor er det særligt relevant at undersøge finansielle forhold og ESG-forhold grundigt, inden en investering foretages. For det andet er investorer ofte mere direkte involveret i driften af aktivet. Det betyder, at ATP løbende skal forholde sig til konkrete problemstillinger og forhold ved investeringen i den periode, ATP har investeringen.

Generelt er det meget vanskeligt at sætte ESG i alternative investeringer på en formel. Problemer med miljøforhold, sociale forhold og selskabsledelse viser sig nemlig meget forskelligt, om man ser på skovinvesteringer, ejendomsinvesteringer eller infrastrukturinvesteringer.

I skovinvesteringer kan det eksempelvis være relevant at inkludere spørgsmål om biodiversitet, herunder skovens dyre- og planteliv eller skovarbejdernes arbejdsforhold. Som direkte investor i skove skal man tage konkret stilling til de særlige forhold, som gælder i de specifikke skove. Eksempelvis har forvalteren af en af ATP's amerikanske skove taget særligt ansvar for biodiversiteten i skovens område ved at ansætte en certificeret vildtbiolog til at sikre beskyttelse af en truet og fredet amerikansk spætteart i skovens drift.

I ejendomsinvesteringer er miljø- og klimaspørgsmål relevante både i design- og konstruktionsfasen samt i driften af bygningerne.

ATP's infrastrukturinvesteringer er meget forskelligartede. ATP har blandt andet investeringer i alt fra gasledninger, metrostationer, havneterminaler og veje – og for hver enkelt aktiv viser ESG-risici sig forskelligt. Selvom ATP løbende arbejder for at systematisere sine processer, må ATP tage konkret stilling til risikofaktorer for hver enkelt investering.

ESG og ejendomsinvesteringer

ATP investerer gennem sit datterselskab ATP Ejendomme både i eksisterende ejendomme og i nybyggeri. ATP investerer både direkte, sammen med andre institutionelle investorer og gennem fonde. I nogle direkte investeringer står ATP Ejendomme også for ejendomsdriften.

Fokus på godt indeklima i energieffektivt nybyggeri

Som ejendomsinvestor og -forvalter er det naturligt, at ATP forholder sig aktivt til klima. Når ATP bygger nyt, prioriteres bæredygtighed og energieffektivitet. Nyt energieffektivt byggeri kan give et mindre energiforbrug, som sikrer lejerne lavere omkostninger og et grønnere fodaftryk.

Klima er et vigtigt område og prioriteres højt, men det er også vigtigt at inkludere andre parametre i design og driften af bygningerne. Indeklima i energieffektivt nybyggeri er et emne, som optager mange ejendomsinvestorer, fordi man ved, at et dårligt indeklima, træk, kulde eller varme er nogle af de problemer, som skaber mistrivsel på arbejdspladser. Indeklima er også et område, som ATP tager meget alvorligt, både når vi udvikler og forvalter vores ejendomsinvesteringer.

Ofte er energieffektive bygninger bygget på en måde, så der er brug for mekaniske ventilationssystemer og køleanlæg for at sikre et sundt og behageligt indeklima. I store kontorbygninger kan det tage tid at indstille og finjustere systemerne, så de virker optimalt for de mennesker, som benytter lokalerne. Derfor er indeklima et emne, som skal have driftsfokus gennem hele bygningens levetid. Ligesom ATP hjælper sine lejere med at spare penge og mindske CO₂-udledningen gennem samarbejde, dialog og rådgivning, rådgiver ATP også om indeklima.

Energieffektivitet i eksisterende boligmasse

ATP er med til at udvikle og bygge nye ejendomme, men en stor del af ATP's ejendomsportefølje består af ældre eller eksisterende byggeri. Selvom ældre byggerier ikke lever op til de samme standarder som bæredygtige nybyggerier arbejder ATP på at optimere bygningerne og driften efter de højeste standarder.

ATP samarbejder med Green Building Council og er aktivt involveret i den danske gren af organisationen. Her har ATP deltaget i et pilotprojekt om at bæredygtighedscertificere eksisterende kontorbyggeri. I pilotprojektet blev ATP's ejendom på A. C. Meyers Vænge 9 sølv-certificeret.

Energioptimering af Odense Banegårdscenter

I mange af ATP's ejendomsinvesteringer står ATP også for driften af bygningerne. Her spiller ATP en rolle i løbende at optimere driften og energiforbruget i samarbejde med sine kunder. I Odense Banegårdscenter, som ATP ejer og driver, skulle et ældre, eksisterende køleanlæg udskiftes. Det betød, at ATP kunne erstatte anlægget med en mere energieffektiv løsning. Efter den første sommer i drift, er elforbruget til køling reduceret med 50 procent sammenlignet med elforbruget i 2014. ATP's kunder i Odense Banegårdscenter sparer på CO₂-regnskabet og sparer omkring 250.000 kroner om året på driftsregnskabet.

ESG og infrastrukturinvesteringer

ATP arbejder med løbende at udvikle og konsolidere arbejdet med ESG i sine forskellige typer af infrastrukturinvesteringer.

Inden ATP investerer i infrastruktur, foretages grundige analyser og due diligence-processer af de specifikke investeringer. Her indgår ESG-faktorer på linje med andre risikofaktorer, eksempelvis juridiske og finansielle risici. ATP tilrettelægger sine arbejdsgange og ESG-processer forskelligt alt efter investeringsstrukturen. I infrastrukturinvesteringer skelnes typisk mellem tre former for investeringer: en fondsinvestering, en co-investering og en direkte investering. ATP bruger typisk flere interne ressourcer på ESG-due diligence, når ATP er direkte investeret i et selskab eller et aktiv.

Til den løbende forvaltning af sine infrastrukturinvesteringer har ATP i en årrække arbejdet med at få rapportering fra vores infrastrukturforvaltere. I 2016 har ATP haft særligt fokus på to ting. For det første har ATP, som stiftende medlem af organisationen GRESB Infrastructure, samarbejdet med internationale kolleger om at udvikle og implementere organisationens rapporteringsstandard, der fungerer som et værktøj til at sammenligne ESG-præstationer på tværs af sine infrastrukturinvesteringer. Læs mere om dette arbejde herunder. For det andet har ATP undersøgt, hvordan SDG-rapportering kan udformes på en overskuelig og anvendelig måde for relevante forvaltere. ATP har blandt andet investeringer i en fond, som udelukkende investerer i udviklingslande. Her har ATP ønsket, at fonden rapporterer om, hvordan den arbejder med bæredygtig udvikling, og hvilke positive påvirkninger investeringerne har for de sytten verdensmål for bæredygtig udvikling.

ATP bruger data fra disse rapporteringer til at skabe et overblik over ESG-performance på tværs af sine infrastrukturinvesteringer, men bruger også data til at vurdere, om det er relevant at gå i dialog med udvalgte forvaltere og samarbejdspartnere om præstationer og risici.

På tværs af ATP's infrastrukturinvesteringer, både direkte investeringer og gennem fonde, stiller ATP krav om, at investeringerne skal respektere ATP's retningslinjer for social ansvarlighed i investeringer. ATP sikrer sig også, at fonde og eksterne forvaltere er bekendt med relevante internationale retningslinjer.

Grønne merafkast i ATP's skovinvesteringer

Samfundsansvar er også en del af investeringsprocessen, når ATP investerer i skov. ATP inddrager et bredt spekter af ESG-overvejelser, inden en investering eksekveres. For skovinvesteringer er miljø- og klimahensyn helt centrale både i risikovurderinger og i forhold til afkastforventninger. ATP's ca. 300.000 hektar skove ligger alle i Nordamerika og Australien. Skove optager og binder CO₂ fra atmosfæren, når træer eksempelvis danner blade, grene og rødder. Træerne binder øget CO₂ i takt med væksten. Internationale aftaler anerkender denne effekt og har åbnet op for, at den CO₂, som lagres i nye skove, kan fraregnes i nationale CO₂-regnskab. Samlet set optager og binder ATP's skovinvesteringer CO₂, svarende til den årlige CO₂-udledning fra 15 millioner biler.

I nogle af ATP's skove har vi indgået en såkaldt 'conservation aftale'. I aftalerne forpligter ATP sig blandt andet til at reservere skovarealer i disse skove på grund af særlige hensyn til miljø- og biodiversitetsbeskyttelse. Når det er tilfældet, har ATP selvfølgelig indregnet det i den aftalte købspris og i sine afkastforventninger. De reserverede og fredede skov- og naturarealer bliver i mange tilfælde brugt som rekreative områder for turister og områdernes beboere. Udover at skovene kan bruges som rekreative områder, kan ATP omsætte de reserverede skovarealer til penge, uden at fælde skoven ved at monetisere den opsparede vækst i skovene. Det gøres ved at sælge CO₂-lagrene på carbon-markeder. Træerne i de reserverede områder bliver stående, og samtidig får ATP et merafkast til pensionisterne fra den vækst i CO₂-lagrene, som øges i takt med, at træerne vokser.

Samtidig med, at ATP's skove giver fornuftige og stabile økonomiske afkast, drives de alle efter høje standarder

for miljø, bæredygtighed og sociale forhold, der svarer til de krav, som gælder for FSC-certificerede skove. ATP FSC-certificerer skovarealerne, når det giver økonomisk mening. Økonomiske rationaler er eksempelvis bedre afsætningsmuligheder for særlige træsorter med et FSC-certifikat. ATP har eksempelvis FSC-certificeret skovarealer i den australske delstat Queensland og den amerikanske delstat New York.

Due diligence af europæisk selskab

ATP foretog en due diligence af et europæisk selskab i forbindelse med en betydelig investering. Her opdagede ATP, at selskabet var kontraktligt forbundet til et selskab med problematisk virksomhedsaktivitet i et kontroversielt område. Gennem investeringen var der en risiko for, at ATP uforvarende kunne medvirke til at bryde OECD's retningslinjer for multinationale selskaber. ATP så ingen mulighed for at gå i dialog med den pågældende partner og valgte derfor under forhandlingerne at gå i dialog med selskabet om at udfase samarbejdet til partneren. Størrelsen på ATP's mulige investering gav ATP en forhandlingsposition, og det lykkedes derfor at sikre, at samarbejdet blev udfaset, inden ATP entrerede.

GRESB Infrastructure og ATP's infrastrukturinvesteringer i Afrika

I 2014 var ATP stiftende medlem i organisationen GRESB Infrastructure, der fungerer som et værktøj til systematisk at forstå, vurdere og sammenligne infrastrukturinvesteringers ESG-præstationer. En lang række investorer og pensionselskaber er gået sammen om at udvikle værktøjet, så det kan bruges af selskaber og fonde til at kommunikere ESG-præstationer til sine investorer indenfor en konsistent ramme. ATP opfordrer sine infrastrukturinvesteringer til at rapportere til GRESB Infrastructure. Læs mere om organisationen GRESB Infrastructure på side 23.

Selvom organisationen GRESB Infrastructure er ny, og de første data først er blevet tilgængelige medio 2016, har ATP allerede kunnet drage nytte af værktøjet til at forstå sine investeringer og fremadrettet forvalte dem.

For investorer kan der være helt særlige ESG-risici og finansielle risici ved investeringer i udviklingslande. GRESB Infrastructure giver os et konkret sammenligningsgrundlag til at vurdere de foranstaltninger, som selskaberne har sat i værk for at imødegå disse risici og udfordringer. Nogle af de særlige risici, investorer møder i udviklingslande, er eksempelvis uro, korruption, begrænset regulering og umodne retssystemer. ATP har investeringer i et selskab, som opsætter og betjener infrastruktur anlæg i en række afrikanske lande syd for Sahara. Som direkte investor i projekter i udviklingslande skal man kende og håndtere disse risici både inden investeringen eksekveres og i den løbende forvaltning af aktivet. De pågældende lande, som selskabet opererer i, har alle udfordringer med governance og er vanskelige at operere i, og det stiller store krav til selskabets politikker, processer og adfærd. Inden investeringen i selskabet foretog ATP en risikovurdering og en due diligence af selskabet, som også inkluderede ESG-risici. Med rapportering fra GRESB Infrastructure har vi for første gang et sammenligningsgrundlag, og det viser, at selskabet præsterer godt og har implementeret tilfredsstillende politikker og systemer – også når man sammenligner med lignende infrastrukturelskaber, som opererer på mere udviklede markeder.

Dialog, vidensopbygning, og vidensdeling

ATP arbejder med fortsat at udbygge sin viden om, og styrke sin indsats med, at integrere samfundsansvar i investeringer. ATP arbejder blandt andet med at udbygge sin viden om samfundsansvar gennem sine medlemskaber af forskellige organisationer og netværk og ved løbende at gå i dialog med investorer, eksperter og interessenter. På side 23 kan man læse mere om de organisationer, som ATP er medlem af. Ved at være aktiv i organisationer og netværk om ansvarlige investeringer kan ATP også indgå i konkrete samarbejder med andre investorer om relevante og aktuelle problemstillinger, hvor det er meningsfuldt, og hvor der kan findes et fælles fodslag. Sådanne konkrete samarbejder mellem investorer kan give styrke og indflydelse.

Vidensdeling og samarbejde med investorer

Vidensdeling, erfaringsudveksling og samarbejde er nøgleord i flere af de organisationer og netværk, som ATP er medlem af. For ATP fungerer organisationerne som fora for læring, inspiration og diskussion. ATP oplever, at vidensformidlingen og den praktiske erfaringsudveksling i disse organisationer og netværk bidrager til fortsat at konsolidere ATP's arbejde med ansvarlige investeringer.

ATP følger de internationale debatter om god selskabsledelse og aktivt ejerskab. Primært gennem sit medlemskab af organisationen 'International Corporate Governance Network' (ICGN). ICGN er en investordrevet organisation, som sigter mod at skabe effektive standarder indenfor selskabsledelse og aktivt ejerskab. ATP deltager i foreningens generelle diskussioner og bliver opdateret med ny viden om nye trends indenfor international virksomhedsledelse. I løbet af 2016 har ATP blandt andet deltaget i årsmødet, hvor der blev diskuteret aktuelle emner indenfor corporate governance. Grundet ATP's plads i Komitéen for god selskabsledelse og formandsskabet i Komitéens arbejdsgruppe for aktivt ejerskab har ATP haft en særlig interesse i at holde sig helt opdateret om den nyeste viden, internationale tendenser og standarder gennem ICGN. ATP har også brugt netværket til bilaterale diskussioner med relevante personer og organisationer med indsigt i internationale og nationale standarder for aktivt ejerskab.

Gennem Dansif og Nordic SIF følger ATP de danske og nordiske debatter om ansvarlige investeringer. Dansif er et dansk netværk for professionelle investorer, rådgivningsvirksomheder og andre, der beskæftiger sig med ansvar-

lige investeringer i Danmark. Dansifs formål er at udveksle erfaringer blandt foreningens medlemmer og facilitere en diversificeret debat om ansvarlige investeringer. ATP er aktiv i Dansifs bestyrelse og i det underudvalg, som planlægger faglige arrangementer og oplæg. Gennem Dansif har ATP i 2016 været medarrangør af flere arrangementer om ansvarlige investeringer, blandt andet et arrangement om det arbejde, som foregår internationalt med at kategorisere investeringsfonde ud fra ansvarlighed, bæredygtighed eller etik. Arrangementet var meget velbesøgt og gav deltagerne mulighed for at forstå og stille kritiske spørgsmål til rating-bureauernes metodik og datagrundlag. ATP har også været medarrangør af et arrangement om 'cyber sikkerhed', som anses for en stigende finansiel risiko for virksomheder og investorer. Her blev risikobilledet tegnet op, og investorernes rolle og muligheder for at gå i dialog med selskaber om cyber-risici blev diskuteret. Nordic SIF er det nordiske netværk for ansvarlige investorer. ATP er aktiv i netværket og deltog i årsmødet i Helsinki, hvor repræsentanter fra nordiske pensionskasser og andre professionelle investorer var samlet for at holde sig opdateret om konkrete projekter og erfaringer fra arbejdet med ansvarlige investeringer i de andre nordiske netværk. På årsmødet blev deltagerne blandt andet opdateret på det indledende arbejde, som flere organisationer har sat i gang, med at kategorisere investeringsfonde ud fra forskellige miljø- og klimaindikatorer.

På klimaområdet har ATP gennem en årrække været medlem af de to internationale organisationer CDP (tidligere Carbon Disclosure Project) og 'The Institutional Investors Group on Climate Change' (IIGCC). I begge organisationer foregår der videns- og erfaringsudveksling mellem medlemmerne, men organisationerne fungerer primært som samarbejdsfora. I CDP er ATP medlem og 'investor signatory'. CDP opfordrer danske såvel som internationale selskaber til at rapportere om deres udledninger af drivhusgasser på vegne af sine medlemmer. Udover arbejdet i CDP går ATP også i en selvstændig dialog med udvalgte selskaber, som endnu ikke rapporterer om, eller publicerer, deres klimapåvirkninger. IIGCC er et samarbejdsforum for investorer. Blandt medlemmerne er der enighed om, at politisk og regulatorisk usikkerhed er blandt de største hindringer for grønne investeringer, og at forudsigelige, troværdige policy-framework på globalt, regionalt og nationalt niveau vil øge institutionelle investorers investeringer i klimavenlig energi og grøn omstilling. IIGCC's opgave er at koordinere og levere dette budskab til politiske beslutningstagere. Gennem organisationen var ATP i 2016 medunderskriver af en fælles inve-

FN's Global Compact

ATP støtter Global Compact, som er et FN-initiativ, der opstiller ti generelle principper for virksomheders arbejde med samfundsansvar. Principperne bygger på internationale konventioner om menneskerettigheder, arbejdstagerrettigheder, miljø og klima samt anti-korruption. Medlemsvirksomheder forpligter sig på at rapportere om deres indsatser og fremskridt.

The Institutional Investors Group on Climate Change

ATP er medlem af IIGCC. IIGCC er et forum af internationale investorer, som samarbejder om at tilskynde politiske beslutningstagere til at implementere politikker, der adresserer de langsigtede risici forbundet med klimaforandringer.

Principles for Responsible Investment (PRI)

ATP er genindtrådt i PRI efter tre år ude af organisationen. Læs mere om beslutningen om at genindtræde på side 25. Organisationen er fortalere for ansvarlige investeringer og udbreder de seks FN-støttede principper for ansvarlige investeringer. Principperne har som mål, at investorer inkorporerer ESG-emner i deres investeringer.

Dansif

ATP er medlem af Dansif, som er et upartisk netværksforum for professionelle investorer, rådgivningsvirksomheder og andre, der beskæftiger sig med ansvarlige investeringer i Danmark. Formålet er, at udbrede og udveksle erfaringer blandt foreningens medlemmer samt at facilitere en diversificeret debat om ansvarlige investeringer.

CDP (tidligere Carbon Disclosure Project)

ATP er medlem af CDP og medunderskriver af CDP's 'Climate Change Program'. CDP er en global klimaorganisation. Gennem CDP's 'Climate Change Program' opfordrer medlemmerne samlet selskaber og byer til at måle, håndtere og rapportere om deres udledninger af drivhusgasser.

GRESB Real Estate

ATP er medlem af GRESB Real Estate, der på vegne af institutionelle investorer sammenholder specifikke ejendomsaktiver eller ejendomsfondes præstationer indenfor ESG. Ved at ensarte rapportering sikres et sammenligningsgrundlag, som kan styrke interne politikker og processer på området.

International Corporate Governance Network

ATP er medlem af International Corporate Governance Network (ICGN), som er en investordrevet organisation, der sigter mod at skabe effektive standarder for selskabsledelse og aktivt ejerskab. ICGN producerer vejledende politikker, koordinerer arbejdsgrupper og informerer bredt om tendenser indenfor virksomhedsledelse og aktivt ejerskab.

The Extractive Industries Transparency Initiative (EITI)

ATP er støttemedlem i EITI, som er en global standard til at fremme åbenhed, gennemsigtighed og ansvarlighed i forvaltning af naturressourcer. I lande, som har implementeret EITI-standarder, kræves det, at regeringer og virksomheder skal fremlægge informationer om væsentlige trin i forvaltningen af indtægter fra udvindingsindustriene.

GRESB Infrastructure

ATP er stiftende medlem af GRESB Infrastructure og medlem af dets advisory board. Målet er at vurdere og sammenholde ESG-præstationer for selskaber og fonde, der beskæftiger sig med infrastruktur. Selskaber og fonde har rapporteret til GRESB Infrastructure for første gang i 2016.

størhenvendelse til lederne af G20-landene. Her opfordrede ATP sammen med de andre IIGCC-medlemmer de politiske ledere til at implementere en forudsigelig klimaregulering, som kan anspore til flere grønne investeringer.

Investororganisationer og i diskussioner om samfundsansvar i investeringer fokuseres ofte på aktieinvesteringer. ATP investerer dog også i andre typer af aktiver og holder sig derfor også opdateret om ESG-risici ved investeringer i andre typer af aktiver, eksempelvis ejendomme og infrastruktur. For at øge forståelsen og styrke arbejdet med samfundsansvar i sine ejendoms- og infrastrukturinvesteringer har ATP valgt at være medlem af organisationen GRESB Real Estate og stiftende medlem i organisationen GRESB Infrastructure. Derudover sidder ATP i GRESB Infrastructures Advisory Board og er her aktiv i at sikre organisationens fortsatte relevans for investorer. Organisationernes formål er at vurdere og rangere forskellige ejendoms- og infrastrukturaktiver samt fonde. GRESB Real Estate og GRESB Infrastructure bidrager dermed med viden til at forstå og sammenligne ESG-risici i forskellige typer af ejendoms- og infrastrukturinvesteringer. ATP opfordrer fonde og aktiver, som ATP har investeringer i, til at rapportere til GRESB Infrastructure og GRESB Real Estate for fortsat at kunne optimere sit arbejde og sine processer.

Også i mere uformelle sammenhænge har ATP udvekslet erfaringer og viden med internationale investorer. ATP har i 2016 haft besøg af asiatiske og nordamerikanske investorer, som ønskede at forstå og lære af ATP's arbejde med ansvarlige investeringer og udveksle viden og erfaring om integration af samfundsansvar.

Vidensdeling og samarbejde i andre organisationer

ATP støtter FN's Global Compact og har siden 2012 rapporteret om sine fremskridt til organisationen. ATP har i flere år arbejdet med at implementere de ti principper i sit arbejde med ansvarlige investeringer blandt andet i screeningsarbejdet, som er beskrevet i kapitlet Screening og eksklusioner. Global Compact er aktiv i at udbrede kendskabet til verdensmålene for bæredygtig udvikling (SDG'erne), som blev besluttet af verdens ledere i 2015. ATP har fulgt diskussionerne om målene i Danmark og internationalt. ATP's direktør deltog i foråret 2016 i en 'High-level' FN-debat i New York om institutionelle investorers rolle i relation til verdensmålene. I 2016 deltog ATP også i det nordiske

Global Compact-netværk, som holdt møde i Oslo. Her var fokus på virksomhedernes rolle i at nå SDG'erne herunder den finansielle sektors rolle. Gennem 2016 har ATP også iværksat internt arbejde med at forstå de 17 mål og 169 delmål i relation til investorer.

Dialog med eksperter og andre interessenter om ESG

Udover at være aktiv i samarbejdsfora og organisationer prioriterer ATP at gå i dialog med forskellige organisationer og ngo'er om ansvarlige investeringer og ansvarlighed i mere bred forstand. Hvert år modtager ATP mange surveys og spørgeskemaundersøgelser om miljø, klima, menneskerettigheder, arbejdstagerrettigheder og korruption fra mange forskellige ngo'er og medier. ATP svarer på disse undersøgelser i det omfang, det overhovedet er muligt. Den finansielle sektor har erfaret en stigende efterspørgsel fra ngo'er og medier om information om ansvarlige investeringer. Derfor arrangerede en repræsentant fra den finansielle sektor i 2016 en rundbordssamtale mellem danske, finansielle institutioner om spørgeskemaer fra ngo'er og medier om bæredygtighed og ansvarlighed. Målet med rundbordssamtalen var at dele erfaringer om spørgeskemaer og eventuelle kriterier til prioritering af deltagelse i undersøgelser. På mødet talte ATP og delte sine betragtninger og erfaringer med deltagelse i spørgeskemaundersøgelser. Til at forklare baggrunden for spørgeskemaerne og den undersøgende journalistiks metoder var mediet Danwatch inviteret.

ATP prioriterer direkte dialog med sine interessenter om ansvarlige investeringer højere end generiske undersøgelser og mener, at den direkte dialog og to-vejskommunikation giver en større værdi for ATP og ATP's interessenter. Ofte er spørgsmålene fra ngo'er og medier af en så kompleks art, at de ikke lader sig besvare kort og simpelt i et spørgeskema. Gennem året har ATP derfor også prioriteret dialog med sine interessenter – både ved én til én-møder, oplæg ved debatarrangementer, dialogmøder og rundbordssamtaler.

I 2015 deltog ATP i dialogmøder med ngo'er og virksomheder om skattebetalinger med særligt fokus på u-lande. Dialogrækken er fortsat i 2016, og ATP er stadig en aktiv deltager på møderne.

Institut for Menneskerettigheder var i 2016 vært for en rundbordssamtale om menneskerettigheder og bære-

dygtig vækst. Til mødet deltog ATP sammen med udvalgte erhvervsledere, eksperter, repræsentanter for civilsamsfundsorganisationer og embedsmænd, som skulle drøfte de brede temaer om bæredygtig vækst og menneskerettigheder med henblik på at give den regeringsudpegede udenrigspolitiske gransker, Ambassadør Peter Taksø-Jensen konkrete inputs til den udenrigspolitiske udredning.

Sammen med andre danske pensionskasser deltog ATP i 2016 i et dialogmøde med seks danske ngo'er. Til arrangementet diskuterede investorrepræsentanter og NGO-repræsentanter spørgsmål om implementering af OECD's retningslinjer for ansvarlig virksomhedsadfærd og investorers transparens om aktivt ejerskab.

ATP var oplægsholder på et dialogmøde ved Foreningen af

danske revisorer, FSR, hvor ATP redegjorde for sit arbejde med OECD's retningslinjer for multinationale virksomheder i praksis og i screeningen af sine børsnoterede aktier.

I 2016 skrev WWF en rapport om danske pensionsselskabers investeringer, som vurderede og rangerede pensions-selskaberne efter organisationens egne kriterier for pensions-selskabers klimaindsats. ATP holdt efterfølgende et dialogmøde med organisationen og gjorde minutøst rede for sin tilgang til klimainvesteringer såvel som inddragelse af klimaforhold i forskellige typer af investeringer. Udover mødet med WWF har ATP også afholdt møde med en repræsentant fra gruppen Ansvarlig Fremtid, som sætter fokus på klima og investeringer. Her redegjorde ATP også for sin tilgang til klimainvesteringer.

Historien bag ATP's udtræden og genindtræden i PRI

ATP valgte i december 2016 at genindtræde i organisationen PRI efter tre år udenfor organisationen. Både før og efter ATP's udtræden af organisationen PRI i 2013 har ATP været en aktiv fortaler for de seks FN-støttede principper for ansvarlige investeringer.

Som den første danske investor tiltrådte ATP i 2007 organisationen PRI. I årene efter ATP's tiltræden var ATP en aktiv deltager i organisationens arbejde. ATP brugte blandt andet organisationen til at samarbejde med andre investorer om at udvikle nye tilgange til at inddrage ESG i forskellige aktivklasser og ved, sammen med andre medlemmer, at bruge organisationens samarbejdsportal til at gå i dialog med selskaber. ATP bidrog som oplægsholder ved foreningens årlige møder og var også tæt involveret i udviklingen af en ny rapporteringsstandard for de tilsluttede investorer.

I 2011 blev ATP opmærksomme på, at PRI på eget initiativ radikalt havde ændret organisationens oprindelige vedtægter, uden ATP's og de daværende medlemmers involvering og accept. ATP's utilfredshed med PRI handlede i essensen om, at organisationen efter vedtægtsændringerne i 2010 til 2011 manglede både demokrati og transparens.

ATP ville helst bidrage til at løse problemerne i PRI og brugte derfor en årrække indenfor organisationen på at påvirke den til at reetablere ordentlig governanceforhold – desværre uden nævneværdigt held. På den baggrund valgte ATP sammen med andre danske investorer i 2013 at forlade PRI indtil ordentlige governanceforhold var genoprettet.

Siden sin udtræden har ATP været i en konstruktiv og kontinuerlig dialog med organisationens ledelse med henblik på at sikre ordentlige governanceforhold. ATP har noteret sig en betydelig større grad af lydhørhed over for vores krav efter ATP's udtræden, end det var tilfældet i tiden, inden vi forlod PRI i 2013. Nogle af de ændringer, ATP har noteret sig, er, at PRI har ændret både vedtægter og ledelsesstruktur, har øget gennemsigtigheden i forhold til organisationens planer og beslutninger, og PRI's bestyrelse har i den løbende dialog med de danske pensionsselskaber været åben for vores argumenter.

Det er baggrunden for, at ATP valgte at genindtræde i organisationen PRI i december 2016. I PRI vil ATP støtte strategien om at udvikle PRI som en institution, der fremmer ansvarlige investeringer i respekt for de mange forskellige tilgange til ansvarlige investeringer, som findes på globalt plan.

Om ATP Koncernen

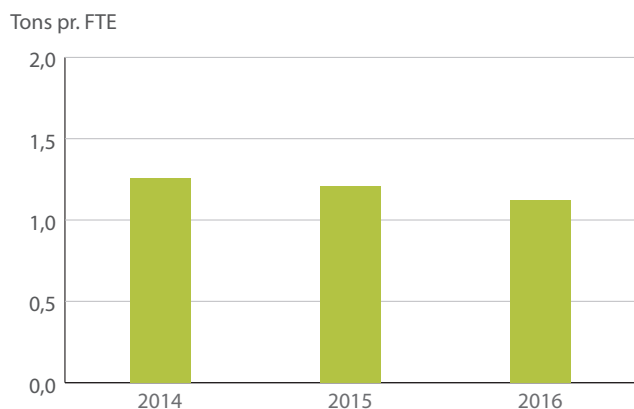
ATP Koncernen er en stor arbejdsplads. I 2016 var der 2.445 fuldtidsansatte (gns.) i hele koncernen hvoraf 2.264 var ansat i Danmark primært fordelt på lokationer i Vordingborg, Holstebro, Haderslev, Allerød, Frederikshavn, Storkøbenhavn og hovedsædet i Hillerød..

Som en stor arbejdsplads med mange kontorer sætter ATP Koncernen aftryk på samfundet omkring sig, blandt andet i forhold til miljøet, klimaet og gennem forhold for sine medarbejdere.

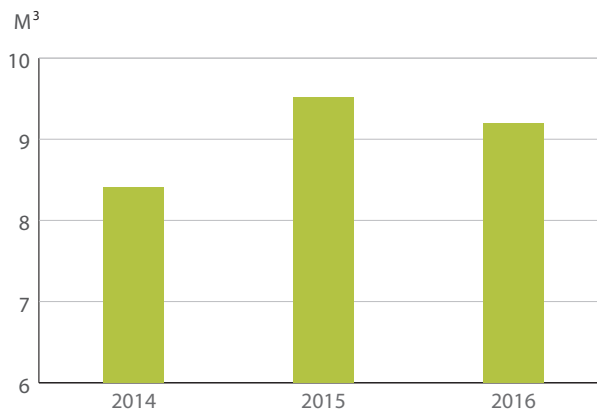
På disse sider redegør ATP for sine egne miljøpåvirkninger blandt andet udledninger af CO₂, forbrug af el, varme og vand på ATP's danske kontorer i Haderslev, Holstebro, Vordingborg, Frederikshavn, Hillerød og Allerød og på ATP's datterselskabers kontorer i Storkøbenhavn.

ATP's medarbejdere er ansat i centre fordelt over hele landet. For at give et overblik over den geografiske spredning er medarbejdernes geografiske placering indtegnet på kortet nedenfor. Derudover rapporterer ATP på disse sider for andre relevante medarbejderdata herunder resultaterne af undersøgelser om medarbejdernes trivsel.

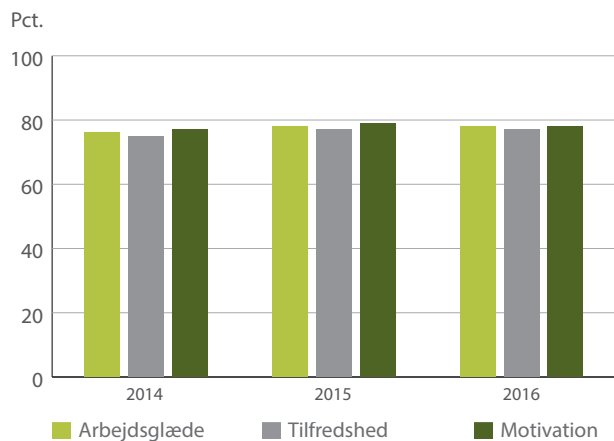
CO₂-udledning pr. medarbejder

Vandforbrug pr. medarbejder

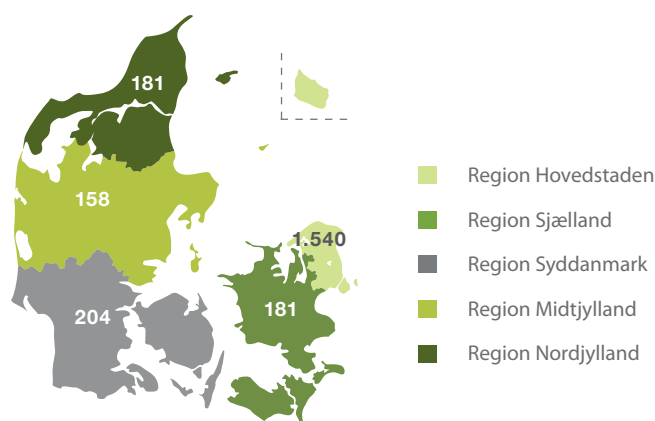

Medarbejdertrivsel*

*MTU-data baserer sig på ATP's medarbejders egne vurderinger af arbejdsglæde, tilfredshed og motivation på en skala fra 0-100

Medarbejdere fordelt på regioner *

*Gennemsnitligt antal fuldtidsansatte medarbejdere i 2016 i Danmark

	2014	2015	2016
ATP fakta ¹			
Antal lokationer	8	8	8
Antal kvm.	60.070	60.545	60.714
Antal ansatte (FTE) ²	2.075	1.964	2.445
Forbrugsdata			
Elforbrug (MWh)	3.609	3.757	3.864
Varmeforbrug (MWh)	4.540	5.028	4.943
Graddagekorrigeret varmeforbrug (MWh)	6.282	6.414	5.687
Vandforbrug (M ³)	16.732	17.545	18.739
KPI'er			
Areal pr. medarbejder	30	33	30
Elforbrug pr. medarbejder (kWh)	1.813	2.038	1.893
Elforbrug pr. kvm (kWh)	60	62	64
Graddagekorrigeret varmeforbrug pr. medarbejder (kWh)	3.157	3.480	2.793
Graddagekorrigeret varmeforbrug pr. kvm. (kWh)	105	106	94
Vandforbrug pr. medarbejder (M ³)	8,41	9,52	9,20
Vandforbrug pr. kvm. (M ³)	0,28	0,29	0,31
CO₂-udledning ³			
CO ₂ -udledning varmeforbrug (ton)	819	931	910
CO ₂ -udledning elforbrug (ton)	1.277	899	926
CO ₂ -udledning transport (egne biler, taxakørsel og flyrejser) (ton)	412	408	447
Samlet CO ₂ -udledning (ton)	2.508	2.237	2.283
CO ₂ -udledning pr. medarbejder (tons pr. FTE)	1,26	1,21	1,12

1. Den 1. juli 2016 overtog ATP administrationen af Arbejdsmarkedets Erhvervssikring, der har kontor i København. Antal lokationer, Forbrugsdata, KPI'er, Antal kvm. samt Antal ansatte i ovenstående tabel omfatter ikke data fra Arbejdsmarkedets Erhvervssikring.
2. Antal ansatte er opgjort som gennemsnitligt antal fuldtidsansatte i Danmark eksklusive ansatte i Arbejdsmarkedets Erhvervssikring
3. Den beregnede CO₂-udledning omfatter Scope 1 (emissionsfaktorer for fossile brændsler), Scope 2 (emissionsfaktorer for el og fjernvarme) samt Scope 3 (emissionsfaktorer for afledt transport, el og fjernvarme) og er beregnet ved brug af "Klimakompasset.dk".

Appendix 1: Global Compact-henvisninger

	FN's Global Compact	Side
Menneskerettigheder	1. Virksomheden bør støtte og respektere beskyttelsen af internationalt erklærede menneskerettigheder.	7, 8, 10, 14, 16, 17, 21-23 og 25
	2. Sikre, at den ikke medvirker til krænkelser af menneskerettighederne.	
Arbejdstagerrettigheder	3. Virksomheden bør opretholde foreningsfriheden og effektivt anderkende retten til kollektiv forhandling.	7, 8, 14, 16-18, 21, 23, 26, 27, 37 og 38
	4. Støtte udryddelsen af alle former for tvangsarbejde.	
	5. Støtte effektiv afskaffelse af børnearbejde.	
	6. Afskaffe diskrimination i relation til arbejds- og ansættelsesforhold.	
Miljø	7. Virksomheden bør støtte en forsigtighedstilgang til miljømæssige udfordringer.	7, 8 15, 16-23 og 25-27
	8. Tage initiativ til at fremme større miljømæssig ansvarlighed.	
	9. Opfordre til udvikling og spredning af miljøvenlige teknologier.	
Anti-korruption	10. Virksomheden bør modarbejde alle former for korruption, herunder afpresning og bestikkelse.	7, 8, 10, 14-17, 21, 23 og 24

Appendix 2: Eksklusionsliste

Selskab	Årsag	Årstal	Eksklusion ophævet
Aerojet Rocketdyne Holdings (tidligere Gencorp)	Klyngebomber	2008	2016
Aerostar	Klyngebomber	2008	2015
Aeroteh	Klyngebomber	2015	
Ashot Ashkelon	Klyngebomber	2015	
BAE Systems	Klyngebomber	2006	2015
Chevron	Handelsembargo, Myanmar	2007	2014
China Aerospace International Holdings	Klyngebomber	2015	
China National Offshore Oil Corp (CNOOC)	Menneskerettigheder	2007	
China National Oil and Gas Exploration and Development co	Handelsembargo, Myanmar	2008	2014
China National Petroleum (CNPC)	Handelsembargo, Myanmar	2007	2014
China Oilfield Service Ltd.	Handelsembargo, Myanmar	2008	2014
China Petrochemical Corp (Sinopec)	Handelsembargo, Myanmar	2007	2014
China Spacesat	Klyngebomber	2015	
Daewoo International Corp	Handelsembargo, Myanmar	2007	2014
Dongfeng Automotive	Våbenembargo, Sudan	2009	
Dongfeng Motor	Våbenembargo, Sudan	2009	
Essar Oil	Handelsembargo, Myanmar	2008	2014
Esterline Technologies Corp.	Klyngebomber	2016	
Gail India Ltd.	Handelsembargo, Myanmar	2007	2014
General Dynamics	Klyngebomber	2006	2016
Genting Berhad	Biodiversitet	2015	
Goodrich	Klyngebomber	2008	
Hanwha Corp	Antipersonelle miner	2007	
Hanwha Techwin Co., Ltd.	Klyngebomber	2016	
Hyundai Motor	Korruption	2009	
IHI Corporation (tidl. Ishikawajima-Harima Heavy Industries)	Klyngebomber	2007	
IJM Corporation Bhd.	Biodiversitet	2015	
Korea Gas Corporation	Handelsembargo, Myanmar	2008	2014
L3 Communication Holdings	Klyngebomber	2006	
Larsen & Toubro Ltd.	Brud på NPT	2016	
Lockheed-Martin	Klyngebomber	2006	2016
Magellan Aerospace	Klyngebomber	2008	
Mangalore Refinery & Petrochemicals Ltd.	Handelsembargo, Myanmar	2008	2014
Mitsubishi Oil Co.	Handelsembargo, Myanmar	2008	2014
Motovilikha Plants JSC	Klyngebomber	2015	
Nippon Oil Corporation	Handelsembargo, Myanmar	2008	2014
Nissan	Våbenembargo, Sudan	2009	
Norinco International Cooperation	Klyngebomber	2015	

Oil & Natural Gas Corp. (ONGC)	Handelsembargo, Myanmar	2008	2014
Oil & Natural Gas Corp. Videsh	Handelsembargo, Myanmar	2008	2014
Orbital ATK	Klyngebomber	2006	
Petrochina	Handelsembargo, Myanmar	2007	2014
Petronas	Handelsembargo, Myanmar	2007	2014
Petronas Daganga	Handelsembargo, Myanmar	2007	2014
Petronas Gas	Handelsembargo, Myanmar	2007	2014
Poonsan Corp	Klyngebomber	2007	
Posco	Biodiversitet	2015	
PTT Aromatic	Handelsembargo, Myanmar	2008	2014
PTT Chemical	Handelsembargo, Myanmar	2008	2014
PTT Exploration and Production Comp.	Handelsembargo, Myanmar	2007	2014
Raytheon	Klyngebomber	2006	2016
Rheinmetall	Klyngebomber	2008	2015
S&T Dynamics Co. Ltd.	Antipersonelle miner	2015	
Sears Canada	ILO	2008	
Sears Holdings Corp	ILO	2005	
Singapore Technologies Engineering	Antipersonelle miner	2006	
Sinopec Shanghai Petrochemical Co Ltd.	Handelsembargo, Myanmar	2007	2014
Saab	Klyngebomber	2008	2015
Ta Ann Holdings Bhd.	Biodiversitet	2015	
Target	ILO	2005	
Textron	Antipersonelle miner	2006	
Thales	Klyngebomber	2006	2015
Total	Handelsembargo, Myanmar	2007	2014
Vedanta Resources	Menneskerettigheder	2008	
Walchandnagar Industries Limited	Brud på NPT	2016	
Wal-Mart	ILO	2005	
Wal-mart de Mexico SA de CV	ILO	2007	
WTK Holdings Bhd.	Biodiversitet	2015	
ZTE Corporation	Korruption	2016	

Appendix 3: ATP's bestyrelses politik for aktivt ejerskab

Baggrund

ATP har en betydelig interesse i, at markeder for børsnoterede selskaber fungerer efter de bedste internationale standarder, at der generelt udøves ledelse og kontrol med de børsnoterede selskabers overordnede dispositioner, og at prisdannelsen på markederne er så effektiv som muligt.

Formål

Formålet med en politik for aktivt ejerskab er at fremme selskabernes langsigtede værdiskabelse og dermed bidrage til højest muligt langsigtet afkast til investorerne. I alle situationer vil ATP's adfærd være styret heraf. ATP's politik for aktivt ejerskab udgør sammen med ATP's retningslinjer for social ansvarlighed i investeringer ATP's samlede ESG-politik for børsnoterede aktier.

Proces

Omfanget af ATP's aktive ejerskab i relation til et konkret selskab afspejler som hovedregel værdien af ATP's investering og ATP's ejerandel.

Der er grundlæggende to måder, som ATP har dialog med selskaber på:

- Kontinuerlig dialog, hvor der både foregår en løbende dialog med selskaberne, og hvor ATP gør brug af sin stemmeret på selskabernes generalforsamlinger
- Dialog via generalforsamling, hvor ATP gør brug af sin stemmeret på selskabernes generalforsamlinger

Valget af fremgangsmåde afhænger af en række faktorer, f.eks. relateret til ATP's ejerandel og mulighed i øvrigt for effektivt at indgå i en aktiv dialog. Det kommer blandt andet til udtryk i ATP's aktive ejerskab i Danmark, hvor ATP typisk har en højere eksponering og dermed agerer mere aktivt. Dialogen med selskaber kan f.eks. omhandle strategi, resultater, risiko, kapitalstruktur, god selskabsledelse, virksomhedskultur, ledelsesaf lønning samt samfundsansvar.

ATP forvalter selv arbejdet med aktivt ejerskab. Vi vurderer, at vi opnår en særlig og vigtig indsigt i selskabers forhold ved selv at varetage dialogen og det aktive ejerskab, end ved at overdrage det til en ekstern samarbejdspartner. Samtidigt er det vores vurdering, at vi kun på denne måde kan sikre, at alle afstemninger behandles med en seriøsitet, der ultimativt sikrer ATP's omdømme hos såvel selskaber som øvrige interessenter.

ATP benytter sig af en såkaldt proxy advisor (ekstern samarbejdspartner), der leverer information om selskaber og deres generalforsamlinger. ATP varetager selv dialogen med selskaberne om stemmeafgivelsen og selve beslutningen om, hvad der skal stemmes.

Det endelige ansvar for ATP's aktive ejerskab ligger hos ATP's direktør. Arbejdet koordineres i ATP's Komité for social ansvarlighed.

Anbefalinger for aktivt ejerskab

ATP har bidraget til og støtter udviklingen af Komitéen for god Selskabsledelses Anbefalinger for aktivt Ejerskab. Hensigten med Anbefalingerne for aktivt Ejerskab, er ligesom med Anbefalingerne for god Selskabsledelse, at fremme selskabernes langsigtede værdiskabelse og dermed bidrage til højest muligt langsigtet afkast til investorerne. Anbefalingerne for god Selskabsledelse og Anbefalingerne for aktivt Ejerskab er dermed gensidigt forstærkende i forhold til det fælles formål.

ATP tager udgangspunkt i Anbefalingerne for aktivt Ejerskab, og hvor ATP's praksis afviger herfra, begrundes dette i tråd med hensigten med anbefalingerne.

Som det også anbefales i Anbefalingerne for aktivt Ejerskab, udarbejder ATP en årlig redegørelse i forhold til de enkelte anbefalinger i Anbefalinger for aktivt Ejerskab efter "følg eller forklar-princippet."

ATP's politik for aktivt ejerskab – de 16 principper

1. Vi er en aktiv investor og gør herunder brug af vores stemmeret.

Bestyrelsen

2. Bestyrelsen skal handle ud fra alle aktionærens langsigtede interesser.
3. Vi arbejder for, at bestyrelsen er uafhængig af den daglige ledelse.
4. Vi mener, at bestyrelsen har en kontrolfunktion overfor direktionen og aktivt skal deltage i udarbejdelsen af selskabets strategi.
5. Vi mener, at bestyrelsesmedlemmer (undtaget eventuelle medarbejderrepræsentanter) bør vælges for en kortere periode, således at de ofte står til ansvar overfor aktionærerne. Valg af bestyrelsesmedlemmer bør ske i en transparent proces og det bør rapporteres, hvordan evaluering foretages.
6. Vi søger at skabe arbejdsrum til en velfungerende bestyrelse, under forudsætning af, at bestyrelsen arbejder for aktionærernes langsigtede interesser. Vi har en forpligtigelse til at give den valgte bestyrelse plads til at udøve den opgave, de er blevet betroet.

Værdiskabelse

7. Vi støtter bestyrelsens arbejde, hvor vi forventer, at det vil øge værdien af aktionærernes ejerskab.
8. Vi støtter som udgangspunkt bestyrelsens forslag, men vi støtter ikke forslag, som vi vurderer vil skade aktionærernes rettigheder eller økonomiske interesser. Hvor vi har en kontinuerlig dialog med et selskab, vil vi først stemme mod bestyrelsens forslag, når vi vurderer, at andre muligheder for indflydelse er udtømte.
9. Vi mener, at forretningsfokuseret integration af ESG kan bidrage til at forøge værdien af vores investeringer. Ydermere mener vi, at selskabers manglende fokus på grundlæggende principper og normer vedrørende ESG-forhold udgør en risiko, der ultimativt truer værdien af vores investeringer.

Løn

10. Vi mener, at virksomheder bør have en lønpolitik, der sikrer, at de kan tiltrække kvalificeret arbejdskraft.
11. Direktionens lønninger bør nøje tilpasses det aktuelle selskabs særlige forhold og indeholde et element af både fast og variabel løn, der styrker interessesammenfaldet mellem direktion og aktionærer. Incitamentsafłønning skal bidrage til at sikre selskabets langsigtede værdiskabelse.
12. Bestyrelsens løn bør være fast, men vi ser gerne, at en del af lønnen holdes som aktier i selskabet. Variabel løn til bestyrelsen kan undergrave kontrolfunktionen overfor direktionen.

Information

13. Vi arbejder for, at selskaber stiller al relevant information til rådighed for aktionærerne, hvor det er muligt under hensyntagen til selskabets konkurrencevilkår og fortrolighed.

Herunder

14. At selskaber dækkende beskriver deres strategi og argumenterer for, hvordan den bidrager til den langsigtede værdiskabelse.
15. At selskabers ledelseslønninger inklusive incitamentsprogrammer beskrives dækkende i årsregnskaber.
16. At selskaber rapporterer dækkende om deres ESG-forhold.

Komitéen for god Selskabsledelses Anbefalinger for aktivt Ejerskab

1. Det *anbefales*, at institutionelle investorer offentliggør en politik for aktivt ejerskab i forbindelse med aktieinvesteringer i danske børsnoterede selskaber.
2. Det *anbefales*, at institutionelle investorer regelmæssigt overvåger og er i dialog med de selskaber, de investerer i, under behørig hensyntagen til investeringsstrategien og proportionalitetsprincippet.
3. Det *anbefales*, at institutionelle investorer, som del af politikken for aktivt ejerskab, fastlægger politik for, hvornår og hvordan de vil eskalere deres aktive ejerskab udover den regelmæssige overvågning og dialog.
4. Det *anbefales*, at institutionelle investorer, som en del af politikken for aktivt ejerskab, fastlægger en politik for samarbejde med andre investorer med henblik på at opnå større effekt og gennemslagskraft.
5. Det *anbefales*, at institutionelle investorer, som en del af politikken for aktivt ejerskab, vedtager en stemmepolitik og er villige til at oplyse om og hvordan de har stemt.
6. Det *anbefales*, at politikken for aktivt ejerskab indeholder en beskrivelse af, hvordan interessekonflikter i relation til aktivt ejerskab identificeres og håndteres.
7. Det *anbefales*, at institutionelle investorer rapporterer årligt om deres aktiviteter inden for aktivt ejerskab, herunder stemmeaktivitet.

Appendix 4: ATP's retningslinjer for social ansvarlighed i forbindelse med investeringer

Formål

ATP's investeringer skal sikre medlemmerne bedst mulige pensioner til gengæld for de indbetalte bidrag. Med lovens ord skal fondsmidlerne anbringes på en for medlemmerne tjenlig og hensigtsmæssig måde, og det skal tilstræbes at opretholde midlernes realværdi. Social ansvarlighed er oftest en forudsætning for en varig, god indtjening og dermed for bevarelse af aktieinvesteringernes realværdi.

Sigtet med ATP's politik i forhold til social ansvarlighed i forbindelse med investeringer er at beskytte værdien af ATP's investeringer og at medvirke til at sikre selskaberne de lavest mulige kapitalomkostninger gennem fokus på og respekt for social ansvarlighed.

Samtidig er sigtet, at ATP's arbejde med social ansvarlighed skal komme de medarbejdere, virksomheder og lokalsamfund, som berøres, til gode.

Varetagelsen af hensyn til social ansvarlighed er en central del af den opgave, ATP løser på medlemmernes vegne.

Definition

ATP's arbejde med social ansvarlighed dækker et bredt spekter af samfundsmæssigt relevante problemstillinger inden for miljø, sociale forhold og ledelse – de såkaldte ESG-temaer (Environmental, Social and Governance Issues).

ATP's arbejde med social ansvarlighed tager udgangspunkt i retningslinjerne, som stiller en række krav til de virksomheder, ATP investerer i. For det første skal de respektere lov og ret i de lande, hvor de opererer. For det andet skal de respektere de regler, normer og standarder, der følger af konventioner og andre internationale aftaler, som Danmark

har tiltrådt - det gælder uanset om det land, hvori selskabet opererer, har tiltrådt disse konventioner.

Det betyder, at ATP ikke køber aktier i selskaber, som beskæftiger sig med aktiviteter, som strider mod det sæt af konventioner og internationale aftaler, Danmark har tiltrådt, selvom den pågældende aktivitet er fuldt lovlig i det land, hvor selskabet opererer.

ATP indgår arbejdet med retningslinjerne for social ansvarlighed i et tæt samspil med retningslinjerne for aktivt ejerskab.

Forudsætninger og mål

ATP's arbejde med social ansvarlighed tager udgangspunkt i en række overordnede betragtninger:

- Social ansvarlighed er oftest en forudsætning for en varig, god indtjening og dermed for bevarelsen af investeringernes værdi
- Afkastmæssige hensyn og hensyn til social ansvarlighed vil - især i et lidt længere tidsperspektiv – oftest trække i samme retning
- Arbejdet med social ansvarlighed skal hvile på fakta frem for subjektive vurderinger
- Beslutninger, der træffes med henvisning til ATP's retningslinjer, skal hvile på det bedst mulige vurderings- og beslutningsgrundlag
- ATP arbejder med respekt for, at forholdene i andre dele af verden kan sætte andre rammer om selskabernes virksomhed end, hvad der gælder i Danmark og Vesteuropa
- ATP's arbejde med social ansvarlighed skal være

Retningslinjer for social ansvarlighed

1. ATP køber ikke aktier i virksomheder, der bevidst og gentagne gange bryder regler, der er fastsat af nationale myndigheder på de markeder, hvor virksomheden arbejder, eller af internationale organisationer med Danmarks tiltrædelse.
2. ATP køber ikke aktier i virksomheder i lande, som er genstand for en handelsblokade, der er vedtaget af FN eller EU og er tiltrådt af Danmark.

præget af konsistens, forudsigelighed, seriøsitet og åbenhed

- ATP's retningslinjer for social ansvarlighed hviler i høj grad på objektive kriterier, idet de henviser til politisk vedtagne strukturer i form af national lovgivning og internationale aftaler.

Komitéen for social ansvarlighed

ATP's arbejde med social ansvarlighed koordineres i en særlig intern komité for social ansvarlighed med ATP's direktør som formand. Komitéen holder fire ordinære møder om året og mødes herudover efter behov.

Komitéen skal sikre, at bedømmelser med henvisning til social ansvarlighed hviler på et faktuel grundlag, og at bedømmelserne er så objektive som muligt.

Komitéen er samtidig det koordinerende samlingspunkt for ATP's interne diskussioner om udviklingen.

Endelig er komitéen koordinator for ATP's løbende arbejde med at styrke sin indsats på området. Det gælder eksempelvis i forhold til beslutninger om videregående analyser af enkeltvirksomheder eller særlige problemområder og i forhold til beslutninger om at undersøge alternative metoder og fremgangsmåder.

Integration i den daglige investeringspraksis

I overensstemmelse med det første af de seks UN PRI-principper arbejder ATP løbende på at integrere hensyn til social ansvarlighed i den daglige investeringsproces på linje med hensyn til andre forretningsmæssige forhold og risici.

Dialog med selskaberne

ATP har en løbende dialog med en række af de selskaber, som ATP har investeret i. Som led i denne dialog adresseres også spørgsmål om social ansvarlighed.

Screening

Med henblik på at påse, at de selskaber, ATP har investeret i, overholder de krav, der følger af ATP's retningslinjer for social ansvarlighed, screener ATP løbende sin

portefølje, og der foretages på given foranledning nøjere analyser af enkeltvirksomheder eller af enkelte problemområder. Det sker ofte med bistand fra eksterne parter. Resultater fra screenings- og analyseaktiviteter indgår som en del af underlaget for arbejdet med at påse overholdelsen af ATP's retningslinjer for social ansvarlighed, ligesom de kan indgå som en del af underlaget for konkrete dialoger under det aktive ejerskab.

Engagement

Oplysning om, at en given virksomhed har – eller mistænkes for at have – overskredet ATP's retningslinjer, er udgangspunkt for en engagement-proces. Herunder undersøges relevante anklager nærmere, og hvis disse bekræftes, optages en dialog med virksomheden om, hvordan de kritiserede forhold kan løses eller væsentlig forbedres.

Dialog og fokus på forbedringer er ATP's foretrukne redskab i spørgsmål om social ansvarlighed, mens eksklusion ses som et redskab, der kan tages i anvendelse, når alle andre muligheder er udtømte.

I selskaber, hvor ATP's ejerandel er begrænset og/eller selskaber, der har begrænset afkastmæssig betydning for ATP, kan ATP ved et selskabs overskridelse af retningslinjerne beslutte at sælge aktierne uden forudgående dialog med selskabet.

Eksklusion

Fører engagement-processen ikke til et for ATP tilfredsstillende resultat, ekskluderes virksomheden fra ATP's investeringsunivers. ATP afvikler sine investeringer i virksomheden på en måde og med en tidshorizont, som findes forsvarlig ud fra en økonomisk og markeds-mæssig betragtning.

I forbindelse med sin årlige rapportering om social ansvarlighed informerer ATP om investeringer, der er afviklet i løbet af året under henvisning til social ansvarlighed.

ATP vedligeholder ikke løbende oplysninger om selskaber, som ATP ikke investerer i. Det betyder, at ATP ikke kan offentliggøre en samlet akkumulerende eksklusionsliste.

Der er ikke på forhånd noget til hinder for, at ATP kan investere i et selskab, som ATP tidligere har ekskluderet. Det ville i givet fald fordre fornyet analyse.

Samarbejde

Spørgsmål om social ansvarlighed går i vidt omfang på tværs af landegrænser. Derfor har internationalt samarbejde stor betydning for udviklingen på området.

ATP har tilsluttet sig UN PRI. Kernen i dette FN-initiativ er et sæt principper for institutionelle investorers arbejde med social ansvarlighed.

ATP har en løbende dialog med andre danske og udenlandske pensionsinstitutter om spørgsmål med relation til social ansvarlighed. ATP søger løbende at bidrage aktivt til udviklingen på området.

ATP samarbejder med andre interessenter, der kan medvirke til at øge kvaliteten i ATP's arbejde.

Åbenhed og information

ATP lægger vægt på en høj grad af åbenhed omkring sine aktiviteter i relation til social ansvarlighed.

Fra og med 2010 udsender ATP hvert år en selvstændig rapport om social ansvarlighed, hvori ATP's aktivitet og udviklingen på området belyses.

ATP lægger vægt på åbenhed over for medlemmerne i spørgsmål om social ansvarlighed. Herunder adresseres ATP's arbejde på området på ATP's hjemmeside og på de årlige informationsmøder.

Overordnet ledelse

ATP's retningslinjer for social ansvarlighed fastlægges af ATP's bestyrelse.

Spørgsmål vedrørende retningslinjerne, der giver anledning til tvivl, forelægges for ATP's forretningsudvalg, og eventuelle fravigelser fra eller fortolkninger af retningslinjerne godkendes af ATP's forretningsudvalg.

ATP's daglige ledelse varetager ATP's investeringer inden for disse rammer og har sammen med komitéen for social ansvarlighed ansvaret, for at rammerne overholdes.

Der sker en løbende rapportering til ATP's bestyrelse om arbejdet med social ansvarlighed i forbindelse med investeringer.

United Nations Principles for Responsible Investments

Som institutionelle investorer har vi en forpligtigelse til at handle i vore begunstigedes bedste interesse på langt sigt. I kraft af denne betroede rolle mener vi, at emner, der relaterer sig til miljø, sociale forhold og governance (ESG), kan påvirke en investeringsporteføljes resultater (i forskellig grad alt afhængig af, hvilken virksomhed, sektor, region, kategori samt tidsperiode der er tale om).

Vi anerkender også, at anvendelsen af disse principper kan medvirke til, at investorerne i højere grad handler i overensstemmelse med samfundets bredere målsætninger. Derfor forpligter vi os, i den udstrækning det er foreneligt med vore forpligtelser overfor de begunstigede, til følgende:

1. Vi vil inkorporere ESG-relaterede emner i investeringsanalyser og beslutningsprocesser
2. Vi vil udøve aktivt ejerskab og inkorporere ESG-relaterede emner i vores ejerskabspolitikker og praksis
3. Vi vil søge at få relevant information vedrørende ESG-relaterede emner fra de virksomheder, vi investerer i
4. Vi vil fremme accept og implementering af principperne i investeringsbranchen
5. Vi vil samarbejde om at øge vores effektivitet i forbindelse med implementeringen af principperne
6. Vi vil hver især rapportere om aktiviteter og fremskridt i forhold til implementeringen af principperne.

(Oversættelse: ATP)

ATP's redegørelse for status for opfyldelse af opstillede måltal for det underrepræsenterede køn

ATP's bestyrelse har vedtaget en politik for mangfoldighed, hvor der er fastsat mål for kønssammensætningen i den øverste ledelse. Målsætningen er, at der skal være mindst en tredjedel af det underrepræsenterede køn i henholdsvis ATP's repræsentantskab (mindst 11) og ATP's bestyrelse (mindst 5). Det skal være opfyldt senest den 1. april 2019. Årsagen til denne tidshorisont er, at udpegningsperioden til repræsentantskabet og bestyrelsen er tre år, og således udpeges en tredjedel af medlemmerne hvert år. Målet for repræsentantskabet er opfyldt med 11 kvinder i 2016 (35 pct.), og bestyrelsen arbejder fortsat hen imod målet, hvor der i 2016 uændret var 4 kvinder (31 pct.). Der foreligger ikke underrepræsentation af det ene køn i ATP's øvrige ledelsesniveauer. ATP har løbende fokus på at øge andelen af kvinder i ledelse, og målene indgår i ATP's mangfoldigheds politik. Strategien har været øget fokus og prioritering af mangfoldighedshensyn i forbindelse med rekruttering af nye medarbejdere samt en fokuseret indsats på rekruttering og udvikling af interne talenter i ATP's talentprogram.

ATP's politik for mangfoldighed

Innovativt arbejdsmiljø

I ATP mener vi, at arbejdsmiljøet styrkes gennem mangfoldighed. Vi tror på, at mangfoldighed gør arbejdsmiljøet mere dynamisk, levende og inspirerende til gavn for både medarbejdere og kunder. Mangfoldighed blandt ledere og medarbejdere er med andre ord grundlaget for fortsat innovation og konkurrencekraft. Mangfoldighed udvider vores rekrutteringspotentialer og sikrer en bred vifte af kompetencer hos ledere og medarbejdere.

Mangfoldighedskultur

Mangfoldighed skal være en naturlig del af hverdagen og afspejle sig i vores kultur. Vi ønsker at have en arbejdsplads,

hvor der er plads til alle uanset køn, alder, etnisk baggrund, seksuel orientering eller handicap. Det forventes, at både ledere og medarbejdere er med til at sikre, at mangfoldigheden trives og blomstrer på vores arbejdsplads.

Hos ATP handler mangfoldighed om at anerkende medarbejderne på grund af, og ikke på trods af, at de er forskellige. Det handler om at se potentiale i den enkelte medarbejder og skabe lige muligheder.

En vej til større mangfoldighed er at skærpe vores rekrutteringsfokus, hvor vi både har fokus på den enkeltes kompetencer, udviklingspotentialer og bidrag til mangfoldighed til gavn for bundlinjen. Ligesom vi ved rekruttering vurderer den enkeltes faglige kompetencer, lægger vi i høj grad også vægt på, at den enkelte kan identificere sig med ATP's værdier og har de rigtige sociale og personlige kompetencer.

Vi ønsker, at mangfoldighed afspejler sig på alle niveauer i organisationen. Der skal således sikres en mangfoldig fødekæde af talenter på både medarbejder- og ledelsesniveau.

Turde og ville forskellighed

Mangfoldighed stiller også krav til organisationen – krav om åbenhed, nysgerrighed samt mod til at turde og ville forskellighed. Da det er et fælles ansvar, at ATP lykkes med at skabe en mangfoldig arbejdsplads, forventes det, at både ledere og medarbejdere forpligter sig til at bidrage hertil.

Hverken i hverdagen i ATP eller i rekrutteringssammenhæng skal personer opleve at blive diskrimineret på grund af køn, alder, etnisk baggrund, seksuel orientering eller handicap.

		2014	2015	2016
Kønsfordeling blandt alle ansatte	Kvinder	70%	69%	67%
	Mænd	30%	31%	33%
Kønsfordeling i bestyrelsen og repræsentantskabet	Kvinder	36%	36%	34%
	Mænd	64%	64%	66%
Kønsfordeling blandt direktører (direktør, koncerndirektør, vicedirektør samt underdirektør)	Kvinder	35%	42%	42%
	Mænd	65%	58%	58%
Kønssammensætning blandt ledere excl. direktører	Kvinder	52%	52%	52%
	Mænd	48%	48%	48%

Rummelighed

Det forventes, at arbejdet omkring mangfoldighed er præget af respekt og troværdighed. Vi ønsker at have en rummelig organisation, hvor der er plads til udefrakommende eller allerede ansatte, der har brug for særlige hensyn.

Hvis der opstår en situation, hvor allerede ansatte af helbredsmæssige, sociale eller personlige årsager i en periode eller ikke længere kan varetage deres job, vil ATP så vidt muligt forsøge at sikre fortsat tilknytning ved at afstemme job og personens arbejdsevne. I sådanne situationer forventes det endvidere, at medar-

bejderne samarbejder med ATP og bidrager aktivt for at bevare tilknytningen.

Dig og mig

Mangfoldighed handler om at skabe rum til os alle, så vi kan udvikle os og skabe unikke forretningsmæssige resultater. Mangfoldighed handler også om at give plads til grupper, som har brug for særligt fokus i forhold til at udvikle sig, så deres potentiale kan udnyttes endnu mere. På den måde handler mangfoldighed også om, at ATP har en forpligtelse til at løfte et samfundsmæssigt ansvar.

